

פרשת "חיי שרה"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך שמואל אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. eisikovits1@gmail.com,

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד .

החיבור הראשון הופיע במסגרת

'מפעל ליקוטי שמואל'

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד –סוף מעשה במחשבה תחילה את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן

- מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש –כרך ראשון על חומש בראשית

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

פרשת חיי שרה

ההבדל בין גר לתושב ומה כדאי להיות?.. (הרב שלמה הלוי שליט"א)

לאחר פטירת שרה מחפש אברהם מקום קבורה הולם עבורה, פנה לבני חת, לעפרון שהיה בעלי הקרקע, כדי לרכוש מהם את מערת המכפלה. כך הוא אומר להם: "גר ותושב אנוכי עימכם"

רש"י מביא שתי אפשרויות שנתן להם אברהם: אם תרצו הריני גר ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת". הייתכן שאברהם אומר שהוא גר ואם לא יקבלו עובדה זו אזי הוא יהיה תושב?! הרי אלו הם שני הפכים גמורים - הגר הוא עראי והתושב קבוע!?

מעניין לראות מקום נוסף שהתורה משתמשת בשני הגדרות אלו ביחד: "כִּי-גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אַתֶּם עַמִּדִּי" (ויקרא כה, כג). בעניין זה אמרו חז"ל: העוה"ז הוא פרוזדור בפני העולם הבא, אם האדם מבין שהוא גר (=זמני) בעולם הזה, הרי הוא תושב לעולם הבא - מובטח לו חיי נצח. אך אם חלילה אדם מרגיש תושב בעוה"ז הרי לעוה"ב הוא גר ... יוצא אם כן שההנאה כאן היא על חשבון העולם הבא...

משל למה הדבר דומה: עשיר אחד בא למהנדס בניין וביקשו לבנות לו בית עם כניסה רחבה וסלון ענק. בעל הבית הסביר בבקשתו שהוא מעוניין שהנכנס לבית, יתרשם מגודל הכניסה ואף הוא יוכל להנאות ממקום מרווח כדבעי לאכילה עם בני המשפחה, לאחר שהקבלן בדק עם האדריכל את בקשת בעל הבית, התברר כי אין מקום להרחיב את שניהם ואחד מהם חייב להיות קטן משמעותית מחברו. פנה המהנדס לגביר והסביר לו שאחד חייב לבוא על חשבון השני – אם הכניסה רחבה אזי הסלון יהיה קטן ולהפך במידה ונשקיע בסלון גדול - הכניסה תצטמצם.

לשאלת העשיר, מה הוא מיעץ לו לעשות ובמילים אחרות על מה כדאי לו לוותר? השיב הלה ללא היסוס "מה השאלה?! בוודאי להקטין כמה שיותר את הכניסה! אילו יכנס אדם למבואה רחבה ויראה את הסלון הקטן יאמר הוא לעצמו: איזה אדם שוטה הוא בעל

הדירה, דאג לכניסה מרשימה אך לא חשב על הנוחיות שלו בבית - בו הוא שוהה רוב היום?!"

והנמשל: אדם משקיע את רוב זמנו ומרצו בעולם הזה, ושוכח שימי שנותינו בהם הוא רק 70 שנה שביחס לעולם הנצח זה כמה דקות בודדות... במה אם כן כדאי להשקיע?!... שלא נגיע לאחר 120 שנה ונהיה ללעג וקלס לאור השקעתנו בפרוזדור והזנחה פושעת בטרקלין...

הבה נשקיע במקום נכון. נרגיש גרים כאן וממילא נקבל מעמד תושב בעוה"ב...

שבת שלום

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים (כג' א')

מובא במדרש: רבי עקיבא היה יושב ודורש התחילו הציבור לנמנם, ביקש לעוררם אמר: 'מה ראתה אסתר למלוך על קכ"ז מדינות? אלא תבוא בת בתה של שרה שחייתה קכ"ז שנים ותמלוך על קכ"ז מדינות'. ויש להבין כיצד בדיוק ביקש רבי עקיבא לעורר את תלמידיו ע"י דברים אילו? והסביר בעל חידושי הרי"ם זיע"א: רבי עקיבא רצה לעורר את הציבור על חשיבות ניצול הזמן וכך אמר: אם אסתר זכתה למלוך על מאה עשרים ושבע מדינות בזכות מאה עשרים ושבע שנות צדקות של שרה אמנו, אז על שנה של צדקות זוכים למדינה שלימה ועל חודש זוכים למחוז של כמה ערים ועל שבוע זוכים לעיר ועל יום זוכים לשכונה ועל דקה זוכים לכמה בתים. אם כך, חבל על כל דקה שתבזבז לבטלה.

"ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה" (כ"ג, ב) (פרדס יוסף)

יש לעיין מדוע לא הספיד אותה יצחק בנה, שהיה אז בן ל"ז שנה, דיותר כבוד למי שהניח בנים כשרים שהם יספידו. וי"ל שיצחק הכיר את אמו רק בזקנותה, ולא יכול היה לספר על שבחיה בעת ילדותה, והשומע יכול היה לחשוב שמקודם, בנערותה, הייתה כשאר נשים, אך אברהם יכול היה להעיד על צדקותה וגדלותה גם בימי ילדותה.

חיי שרה (בראשית כג:א-כה:יח) (הרב שרגא סימונס)

על בזבז זמן ועל ניצול זמן

"על החיים ועל המוות"

אדון כהן צועד הלך ושוב בעצבנות רבה, בחדר ההמתנה של מחלקת היולדות, בשעה שאשתו יולדת את ילדם הראשון. לפתע נפתחת הדלת, והרופא יוצא מן החדר ופונה לעברו בפנים חמורות. "אדון כהן, יש לי בשבילך חדשות טובות וחדשות רעות. החדשות הטובות הן שהלידה עברה 'חלק' ובקלות. החדשות הרעות הן שבנך שרוי במצב מסוים, שיגרום לו, עם הזמן, למוות בטוח".

אדון כהן נכנס להלם גמור. "זה נורא! מה אפשר לעשות?" "אני חושש שאין מה לעשות", עונה לו הרופא. "עדיין לא נמצאה תרופה לבעיה הזו. לצערי המדענים אפילו נטשו לגמרי את המחקר, משום שהם התייאשו לחלוטין ממציאת פתרון למצב שכזה. אני מצטער לומר לך שהמוות של הבן שלך הוא בלתי נמנע". "אוי לא...", אומר אדון כהן. "כיצד נקרא המצב הזה?" "חיים", אומר לו הרופא. "מדובר בחיים".

חיים מבוזבזים

יש פתגם שאומר: 'זמן שווה כסף'. אבל לו ניתנה לנו הברירה, מה באמת יותר חשוב לנו: חמש דקות או חמישה שקלים?

ברור שהזמן יקר יותר מכסף. לכל אחד מאתנו כמות מוגבלת של זמן לחיות וככל שאנו מתבגרים, העובדה הזו הופכת יותר ויותר מוחשית עבורנו. מלכת אנגליה, לפני שנפטרה, אמרה: "הייתי מוותרת על כל העושר וההילה שלי בתמורה לשעה אחת נוספת של חיים".

אחת מהטרגדיות האנושיות הגדולות ביותר היא תופעת בזבוז הזמן. מובן שקיימות הדרכים הרגילות והמקובלות לבזבז אותו: רכילות. עיסוק בבדיחות טיפשיות. צפייה בתכניות חסרות תכלית בטלוויזיה וכו'. אך קיימות גם דרכים הרבה יותר סמויות לבזבוז זמן. אני זוכר שראיתי פוסטר שהיה תלוי על הקיר בחנות בגדים מסוימת: "בגדים שיתאימו לאורח החיים העסוק שלכם". הפוסטר הזה פנה ישירות לנטייה האנושית להיות עסוקים כל הזמן. אם אנחנו עסוקים, אנחנו מרגישים חשובים. אבל מה אנו באמת מצליחים להשיג וליצור? דמיינו לעצמכם מצבה שעליה כתוב: "האדם הזה מילא מטלות רבות בחייו". האם משמעות החיים היא לא יותר מאשר "להיות עסוקים"?

המוות-הצדעה לחיים!

שמה של פרשת השבוע "חיי שרה" - חייה של שרה אימנו. אך הדבר המוזר הוא שהפרשה בכלל לא דנה בחייה של שרה, אלא מתארת את מותה ואת טקס הקבורה שלה. לאחר מכן ממשיכה הפרשה באותו הנושא, ומסיימת בסיפור על מותו של אברהם אבינו! אם הפרשה שלנו מדברת רק על מוות, מדוע היא נקראת בשם "חיים"?

החיים הם כמו ספינה. בדרך כלל הספינות נחנכות לקראת השייט הראשון שלהן. אנו כולנו מלאים תקוות וציפיות שהספינה תשוט בבטחה ותשוב בשלום לנמל שלה. אך מה קורה לאחר שנים רבות, כאשר הספינה - חבולה וישנה - חוזרת אל הנמל ממנו יצאה? היכן נמצאות כל המצלמות, הקהל והשמפניה? היהדות מלמדת, שזהו בדיוק הרגע המתאים לחגיגה האמתית. זהו הזמן שבו אנו יכולים להעריך ולראות את ההצלחות הגדולות של הספינה הוותיקה. מסיבה זו ממש בחרה התורה להשתמש במוותם של אברהם ושרה, לצורך תרועה והצדעה לחיים המיוחדים שהיו להם.

צמיחה תמידית

הצמיחה שמתרחשת בגופו של ילד ניתנת למדידה בטווח של חודשים ספורים. אצל מבוגר, הגדילה ניתנת למדידה רק בטווח של שנים. אך מדוע זה צריך להיות כך? בדיוק כמו שאנו מצפים מילד בן 10 שנים שלא יתנהג כפי שהתנהג בגיל 5, מדוע אדם בגיל 40 צריך להתנהג כפי שהתנהג בגיל 35?! כשהתורה מתארת את חייו של אברהם אבינו, היא משתמשת במלים: "ואלה הם ימי שני חיי אברהם" (בראשית כ"ה:7). התורה משווה את הימים לשנים, ובכך מספרת לנו שלמרות שצמיחתו של אדם רגיל נמדדת בטווח של שנים, אצל אברהם ושרה - ניתן היה למדוד את הגדילה בטווח של ימים. שניהם התפתחו מדי יום ביומו כשהם חיים את ימיהם באופן מלא ומוחלט. צמיחתנו המשמעותית ביותר מגיעה, לא במשך התקופות הקלות שלנו, אלא דווקא במהלך הזמנים הקשים ביותר. לעיתים אנו עלולים לחשוב: "יכולתי לצמוח יותר, אילו חיי לא היו כל כך קשים ומסובכים". זוהי אמירה לא נכונה, משום שצמיחתנו המשמעותית ביותר מגיעה, לא במשך התקופות הקלות שלנו, אלא דווקא במהלך הזמנים הקשים ביותר שאנו חווים. הגמרא אומרת שכל ימיה של שרה אימנו היו שווים בטיבם ובאיכותם, למרות שהיא סבלה במשך 90 שנים מעקרות, וגם נחטפה פעמיים בחייה! בדומה לכך, גם אברהם אבינו נלחם במלחמות והושלך אל תוך כבשן בוער! הכוונה היא, שלא משנה מה עבר עליהם, אברהם ושרה ראו בכל רגע בחייהם הזדמנות ללימוד וצמיחה. וגם אנחנו, כצאצאיהם, נדרשים לנצל כל התנסות בחיים לצורך גדילה וצמיחה. החיים הם התרחשות רצופה של ניסיונות ומאורעות ואין כלל מקום למושג 'לדרוך במקום'.

18,000 שעות של חלומות בהקיץ

בואו ונביט בסגנון החיים המודרני. האדם הממוצע בעולם המערבי, מבלה בשנה 250 שעות בנסיעה לעבודה, ועוד 200 שעות בעמידה בתורים! במהלך קריירה של 40 שנה, מדובר בסך של 18,000 שעות.

אם בזמן הנהיגה אנחנו סתם חולמים בהקיץ - הבזבז שלנו הוא עצום. במקום זאת, בואו ננסה ללמוד משהו! קיימים מאות שיעורים שניתן להשיג על גבי קלטות. קבעו לעצמכם מטרה. לימדו איך להיות אדם/בן-זוג/הורה יותר טוב. נסו להתעמק בסדרה שלימה של שיעורים העוסקים בהיסטוריה היהודית. האזינו לקלטות שמדברות על החגים והמועדים המתקרבים. אם באמת רוצים להפוך כל זאת למציאות, אין סוף להזדמנויות!

הנה אחד הסיפורים האהובים עלי ביותר, שמדגים את הרעיון הזה: במאה ה-19 חי לו רב גדול באירופה, שמו היה החת"ם סופר. היה לוקח לו שנים רבות לסיים את לימוד כל הכרכים של הגמרא, מההתחלה ועד הסוף. בכל פעם, לאחר שסיים את המשימה הזו, הוא ערך חגיגה גדולה עם חבריו ובני משפחתו. פעם אחת, הוא הכריז על רצונו לערוך חגיגה נוספת, רק חודשים ספורים לאחר החגיגה הקודמת שארגן. חבריו שאלו אותו: "אבל אין סיכוי שהצלחת לסיים עוד סבב של כל כרכי הגמרא בזמן כל כך קצר! חשבנו שיש לך עוד כמה שנים עד שתגיע החגיגה הבאה!". תשובתו של החת"ם סופר הייתה: "בפעם הקודמת שלמדתי את הגמרא, פתחתי אותה רק בזמנים הקבועים לכך, בשעות ובימים שהייתי רגיל

לשבת ולהעמיק בסוגיות הסבוכות. הפעם, החלטתי ללמוד את הגמרא בכל פעם שנתקלתי בחמש דקות פנויות שהיו לי - בין אם זה היה בדיוק כשעמדתי בתור, או כשחיכיתי שיתחיל איזה אירוע מסוים, או אפילו במהלך הנסיעות הרבות שלי. בדרך זו, חמש דקות בכל פעם, הצלחתי להכניס שנים רבות של לימוד תורה בזמן קצר מאוד!".

כעת אתם בטח חושבים לעצמכם: "כל זה נשמע יפה מאד בתיאוריה, אבל אני באמת זקוק לזמן מסוים בשביל סתם להירגע!". ברור שכל אדם זקוק לזמן בשביל להתאושש ולהתרענן. ראיתי פעם בתל אביב שלט-חוצות ענק שפרסם את הטיילת שעל חוף הים, והנוסח היה: "זה המקום ללכת אליו, כשאין לך שום דבר אחר לעשות". הרעיון היהודי של "להירגע" הוא להיכנס לעומק ולהתרכז באספקט אחר של החיים שלנו.

היהדות אומרת לנו לא לבזבז אף דקה. אין בכך כוונה שנעמיד מול העיניים ספר במשך 24 שעות ביממה. (הרי אנחנו צריכים גם לישון, לא?). אלא, הרעיון היהודי של "להירגע" הוא להיכנס לעומק ולהתרכז באספקט אחר של החיים שלנו. כדאי שהרגיעה שלנו תהיה בעלת מטרה ובעלת כיוון מוגדר. הירגעו, אבל אל תרחפו. כאשר אתם ישנים, זה צריך להיעשות במטרה לתת לגוף מנוחה אמתית, כדי שיהיה לכם כוח לעשות מעשים משמעותיים ומועילים. בדרך זו, השינה עצמה הופכת לפעולה משמעותית. באופן דומה, אם אתם מבקרים חברים, במקום לפטפט סתם על החדשות או מזג האוויר, מדוע שלא תנסו להעלות ביחד רעיונות כיצד לסייע לחברה שבה אתם חיים, או לדון בנושאים הרלוונטיים של פרשת השבוע.

כולנו צאצאים של אברהם ושרה וכתוצאה מכך ירשנו את הגנים הרוחניים שלהם. השעון מתקתק לו כל הזמן. בואו ננסה להפוך את הדוגמא שהם מציבים עבורנו למציאות החיים היומיומית שלנו.

"ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא" (כ"ג ט"ו). (אמרי חיים)

רש"י: בין שני אוהבים כמונו. ולכאורה ממתי היו אברהם ועפרון אוהבים? אלא שנינו אוהבים משהו, אני אוהב כסף לכן אין ארבע מאות שקל כסף שווה אצלי כלום כי "אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת ה' ט'). ואתה אוהב מצוות הרי לא ישווה בעיניך כל הון בעד קיום מצוה, וא"כ "ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא".

"ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא ואת מתן קבור" [כג, טו] . (והערב נא)

שאלה כזו עוד לא שמעתי מעודי, אמר בהתפעלות מו"ר הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א, כאשר הגיעה אליו השאלה הנוראה הבאה. ומעשה שהיה כך היה: לפני כשבועיים שנה נשא יהודי בפולין אישה ונולד לו בן. לאחר הנישואין, פרצה מלחמת העולם השנייה. האישה נספתה בשואה, אך היהודי ובנו ניצלו על ידי נכריה שהכנסתם לביתה ורשמה את האב בתעודת הזהות שלה כאילו הוא בעלה. והנה אותו יהודי נשאר בבית הנוכרייה וחי

עמה , והיא ילדה לו בן נכרי, רח"ל. לאחר לידת הבן, ברחו בני הזוג מאימת הנאצים לאמריקה, ואילו הבן הראשון , היהודי, ברח לארץ ישראל.

במשך שנים הקשר של אותו בן עם אביו היה רופף מאד. והנה, ביום מן הימים, קיבל הבן היהודי הודעה מהערכאות בארה"ב אודות פטירת אביו. הבן בוקש להגיע ולחלוק לפי צוואת אביו, יחד עם אחיו הנוכרי, בממון הירושה, שהסתכם בסכום עתק של חמישים מיליון דולר! את הממון הרב ביקש האב לחלק בין ב' בניו שווה בשווה - לכל בן עשרים וחמש מיליון. הבן, שהיה ירא ה', מיהר להגיע אל בית אביו, וראשית כל התעניין בסדרי הקבורה. וכאן נתקל בבן הגוי שהודיעו כי מתכוון עוד היום להביא את האב לקבורה בבית קברות של גוים, ליד אמו הנוכרייה! ויכוח סוער פרץ בין שני הבנים. הבן היהודי תבע לקבור את המת בבית קברות יהודי (סמוך לחומה), בשל היותו יהודי, אך הבן הגוי לא ויתר, ועמד על כך שיקבר לצד אמו... עד שלבסוף הובא העימות להכרעת בית המשפט. ומה "פסק" השופט הערל? - הוא הכריע כי יש לעשות "פשרה": לשרוף את גופת האב, ולתת חצי אפר לבן היהודי ואת המחצית השנייה לנכרי!... (בחומרת איסור שריפת הגופה, יעויין בשו"ת חלקת יעקב יור"ד סי' ר"ג). הבן היהודי נחרד לשמוע את פסק הדין, ולא ידע את נפשו מרוב צער ודאגה. לפתע עלה רעיון במוחו: הלא ירושה גדולה נפלה בחלקי. אציע לבן הנוכרי חמישים אלף דולר עבור הגופה. וכך עשה. אלא שהלה השיב לו: "אם כל כך יקר בעיניך כבוד אביך, אם כן תוותר על כל חלקך בירושה! תן לי את כל החמישים מיליון דולר, וטול את הגופה לעצמך!"... הבן היהודי הבין שלא יוכל לקבור את אביו בקבר ישראל אלא אם כן יוותר על הירושה. ניסיון גדול עמד לפניו, האם יוותר על הירושה העצומה, ויקבל במקומה את הגופה של אביו כדי לקברה בקבר ישראל...? פנה הבן אל מו"ר ונפשו בשאלתו: האם מחובתי לוותר על הירושה העצומה, שלמעשה כבר זכיתי בה, למען תת מנוחה נכונה לאבי בבית עלמין יהודי? הרי נפסק להלכה (יור"ד סימן ר"מ ס"ה), כי כיבוד אב משל אב ולא משל בן (כלומר, כאשר לצורך הכיבוד נדרשת הוצאת ממון, אין הבן מחויב להוציא ממנו עבור כך. ולאחר שכבר מת האב, הרי הכסף עבר ליורשיו...?)

השיב מו"ר: נאמר בשו"ע: "מי שנתן מממונו מתנות הרבה ושייר מעט ליורשיו, היורשים חייבים לקברו", דהיינו, רק היורשים חייבים לקברו, ולא מקבלי המתנות, ובטעם הדבר כתב הסמ"ע (סק"ע), שהיורשים הם במקום אביהם, והנכסים שירשו, שם אביהם עליהם, וקוברים אותו משלו. ובפרישה ביאר יותר, וזו לשונו: "ממונו של המת משועבד ליקח ממנו צרכי קבורתו, ואפילו אם אמר לפני מיתתו שלא יקברוהו, אין שומעים לו, אלא בית הדין חייבים לירד לנכסיו ולקברו, וכל שכן שנוטלים ממנו שהניח להם בעל כרחם של היורשים". "לאור זאת, לכאורה גם בנידון דנן, חייב הבן לוותר על כל הירושה כדי לקבור את אביו, ולא להרשות לשרפו. ואף על פי שהבן הנוכרי 'סחט' את הירושה, ואין הכסף עובר ישירות לצורך הקבורה אלא לידי הערל, בכל זאת נראה שעל הבן לוותר על הירושה, כי אינו נותן משלו אלא משל אביו, והרי הנכסים משועבדים לקבורה. והנה, שמע הבן את הכרעת הרב, ועמד בניסיון הגדול. הוא וויתר על הירושה העצומה, קיבל תמורתה גופת אביו, והביאו לקבורה בקבר ישראל.

צא ולמד עד להיכן מגיעה מסירות נפשו של יהודי לציות לדעת-תורה ושמירת ההלכה!... אפשר להוסיף בנותן טעם, סיים מו"ר שליט"א, שמצינו שאמרו חז"ל (יומא ל"ה:), שרבי אליעזר בן חרסום - מחייב את העשירים, הלל - מחייב את העניים, ויוסף - מחייב את הרשעים. ואולי אפשר להמליץ על הבן הזה, שהוא מחייב את כל היורשים, שלא יריבו על הירושה, וידעו לוותר למען כבוד האב!

"ויהיו חיי שרה"

הרבי מלובביץ' זצ"ל שואל: לפרש שמה של הפרשה "חיי שרה" - הרי המסופר בה זה בדיוק ההפך, ששרה נפטרה?! אך כיוון שיש קשר ברור בין שם הפרשה למה שמסופר בה, נשאלת השאלה מהו אם כן הקשר?! והוא משיב באחת השיחות: יש קשר בניהם: החיים הם נצחיים ואינם מסתיימים בשעת הפטירה אלא מוסיפים להתקיים ובאים לידי ביטוי במה שהאדם משאיר לאחר מכן. כל מעשה טוב, ילדים שספגו את הערכים בבית, אנשים שהנפטר גמל איתם חסד... הם אלו שממשיכים את החיים של האדם לנצח גם אם הוא כבר נפטר.

אצל שרה זה בא לידי ביטוי הן בהכנסת האורחים שלה והן במלחמתה להקנות ערכים ליצחק עד כדי גירוש הגר וישמעאל למרות התנגדותו ותפיסתו של אברהם איש החסד. הליכותיה הנשגבות, הימשכו גם בכלתה שכלל לא זכתה לראותה שנאמר: "ויביאה האוהלה שרה אמו" ורש"י מבאר במקום: שמשעה שנכנסה חזרו הענן והנר הדולק והייתה ברכה בעיסה. זו הסיבה שנקראת הפרשה "חיי שרה" כי דווקא בפרשה זו אנחנו מגלים את נצחיותה של שרה למרות צניעותה "ויאמר הנה באוהל".

בדומה לאברהם אבינו ושרה אימנו וגם ממשיכה את דרכה ומביאה לידי ביטוי את הנצחיות שלה חזיתי במו עיני בזוג שהעתיק את מקום מגוריו מארץ ישראל לטאיוואן הרב "שלומי ורחלי טביב" והרימו קהילה יהודית למופת - עושים נפשות ב"בית חב"ד טאיוואן" הם היו מוכנים לוותר על הבית והמשפחה בישראל כדי לבוא לטאיוואן. הגב' "רחלי טביב" מכניסה אורחים עם כל הלב למרות שבעלה הרב שלומי לא נמצא היא דאגה לבקש מאתנו להגיע על מנת שהפעילות לא תפסק. תהיתי לעצמי, איך אדם מסוגל לעזוב את כל מה שהוא מכיר ועושה ולבא למקום לנסות לעזור לכמה שיותר יהודים? והבנתי שמה שמניע אותם זו "האכפתיות ויכולת ההקשבה לצרכים של הזולת".

אברהם ביקש מערה למה קיבל שדה (אהרון כהן)

יש להבין, הרי אברהם אבינו ביקש מעפרון את המערה בלבד כמבואר: וַיִּתֶּן-לִי, אֶת-מַעְרַת הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר-לוֹ, אֲשֶׁר, בְּקֶצֶה שְׂדֵהוּ: בְּכֶסֶף מְלֵא יִתְּנָה לִי, בְּתוֹכְכֶם--לְאַחֲזַת-קֶבֶר. ומדוע עפרון הציע גם את השדה ואף הקדים נתינתה למערה כנאמר: וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנִי-חַת, לְכָל בָּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר. לֹא-אֲדֹנִי שְׁמַעְנִי--הַשְׂדֵּה נְתַתִּי לָךְ, וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר-בוֹ לָךְ נְתַתִּיהָ.

עוד צריך להבין שהרי בתחילה עפרון רצה לתת הכל בחינם ולבסוף לא רק שלקח כסף אלא אף לקח מחיר מופרז (כמבואר בחז"ל). וכי לא יכל לכה"פ לעשות הנחה?!

ויש לומר, שאברהם אכן היה מעוניין רק במערת הקבורה ותכנן לשלם בעדה. אך עפרון ידע שהוא לא יוכל לבקש עליה כסף או שלא היה נעים לו לבקש, ועל כן 'שרבב' לעניין שגם את השדה ייתן לו במתנה. ובכך רמז לו שמבחינתו א"א להפריד בין השדה למערה. ועשה זאת מכיוון שידע שכמובן אברהם לא ייקח את השדה בחינם כי זו הייתה מתנה גדולה מדי והיא לא רק לצורך קבורה, וע"כ יצטרך לשלם על כל העסקה. ואברהם, ש'קלט' בקלות את העניין, ענה: "אך אם-אתה לו, שְׁמַעְנִי: נִתְּתִי כֶסֶף הַשָּׂדֶה, קֶחַ מִמֶּנִּי, וְאִקְבְּרָה אֶת-מֵתִי, שָׁמָּה". וכלל לא דיבר והזכיר את המערה.

וכך מסיימת התורה ומזכירה תחילה את עניין המערה: וַיָּקֶם שָׂדֶה עֶפְרוֹן, אֲשֶׁר בְּמִכְפֶּלָה, אֲשֶׁר, לִפְנֵי מֶמְרָא: הַשָּׂדֶה, וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בוֹ, וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, אֲשֶׁר בְּכָל-גְּבֻלוֹ סָבִיב.

ועפ"ז יובן שאכן עפרון מעולם לא רצה לתת כלום בחינם אלא הכל היה תכסיס להוציא מאברהם תשלום אף על המערה וכמו שאמרו חז"ל על כך: "רשעים, אומרים הרבה ועושים מעט."

וברמב"ן כתב באופן דומה: "והנה אברהם לא היה מבקש רק למכור לו המערה כי היא בקצה השדה ויישאר השדה לעפרון, והוא אמר לו דרך מוסר או מרמה שייתן לו השדה והמערה אשר בו, כי לא יתכן לאדם נכבד כמוהו שתהיה לו המערה לאחוזת קבר והשדה יהיה לאחר, ואברהם שמח בכך וקנה הכל בדמים שהזכיר לו":

בכל מכל כל (גד שכטמן)

"מה יהיה עם הילד הזה?!", ספקה אמו של אליהו את כפיה בייאוש, "מילה אחת לא הוציא מפיו ותיכף הוא כבר בן ארבע!".

ממקום מושבו השתתף אביו של אליהו בצער, ומצחו נחרש קמטים: "עשינו הכל כדי שהוא ידבר, לכל הרופאים כבר לקחנו אותו. כולם בדעה אחידה 'אין לו שום בעיה. אין לנו מושג למה הוא שותק'". בארוחת הצהריים פתח אליהו את פיו לראשונה: "אפשר בבקשה לקבל את המלח?". כולם היו בהלם. "אתה יכול לדבר???". אליהו חייך מבויש וענה: "עד היום הכל היה טוב, לא הייתה לי שום סיבה לדבר..."

השידוך המעניין שהתרחש בין יצחק לרבקה באמצעותו של אליעזר, עבדו הנאמן של אברהם, הינו פרשה מעניינת עמוסה ורווית תובנות. ברשותכם נתמקד מעט הפעם בפסוק הפותח פרשה זו ובמסר שלמדו ממנו חז"ל: "ואברהם זקן בא בימים וה' בירך את אברהם בכל". אין מי מאתנו שלא מכיר את המשפט המופיע בברכת המזון: "הרחמן... כמו

שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל". זו נשמעת ברכה הכוללת בתוכה כל טוב שבעולם, זה כנראה נכון, אבל האם פעם חשבנו לעצמנו מה מסתתר מאחורי המילים "בכל מכל כל"?

חז"ל בתלמוד מלמדים אותנו מעט יותר על המסתתר מאחורי מילים אלו, והנה דבריהם: "שלושה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן - אברהם יצחק ויעקב. אברהם שכתוב בו 'בכל', יצחק שכתוב בו 'מכל', יעקב שכתוב בו 'כל'. מה שכתוב אצל אברהם 'וה' בירך את אברהם בכל' אינו טעון הסבר נרחב. לגבי יצחק אבינו מספרת התורה שכששלח יצחק את עשו להביא לו ציד כדי שיברכו, הגיע יעקב והגיש ליצחק - שהיה עיוור ולא ראה מי הנכנס - אוכל. לאחר מכן, כשהגיע עשו והביא אף הוא את צידו, שואל אותו יצחק: "מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואוכל מכל". [רש"י מפרש שכל הטעמים שרצה יצחק, היה טועם באוכל שהגיש לו יעקב]. מספר שנים מאוחר יותר, חוזר יעקב מחרן לבית הוריו בארץ כנען ועשו בא לקראתו עם 400 איש למלחמה. הם נפגשים לאחר שיעקב שולח לעשו מתנות גדולות ומפייס אותו, ועשו אומר ליעקב קח את המתנות שלך, אני מסודר בחיים ואין לי צורך בזה. הוא נוקט בלשון של גאווה "יש לי רב" - יותר מדי הרבה. יעקב מתחנן לעשו שייקח את המנחה שהכין עבורו, אבל כדי לשכנעו שהמתנה ששלח לו לא מכבידה על כיסו, משתמש יעקב במילים: "כי חנני א-לוקים וכי יש לי כל" - כל מה שאני צריך. עשו מתרצה ו"מסכים" לקחת את הדורון.

נבוא חשבון. האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, סבלו בחייהם לא מעט. כל אחד מהם התמודד עם קשיים אדירים, כמו עשרת הניסיונות של אברהם אבינו, העקרות הממושכת של שרה ורבקה, המלחמות של הפלישתים עם יצחק על רכושו, סבלו של יעקב מעשו ולבן ובהמשך על ידי דינה ויוסף. איך תיתכן העובדה שהם משתבחים בכך שיש להם ה-כל?! איפה כל הצער, הייסורים והביזיונות שהיו מנת חלקם?

ביאורם של הדברים הוא: ידוע ידעו אבותינו הקדושים יותר מכל אחד אחר מהו סבל, אבל הקשיים שנפלו בחלקם לא הרתיעו אותם מהמטרה. כי אם אבינו הרחמן שבשמים גזר שעלי לעבור כך וכך - מה לי כי אתלונן? זהו הדבר הטוב עבורי כעת. זוהי פסגת האושר. המקום הגבוה ביותר של שמחה אליו ניתן להגיע. שכן מהותה של השמחה היא שלמות פנימית עצמית עם המצב הנתון העכשווי בו אני נמצא, והרגשת סיפוק ממה שיש וגם ממה שאין. יש להם "כל". לכן הוגדרו שלושת האבות כמי שזכו לטעימה מהעולם הבא עוד בחייהם. כפי ששם, בעולם הבא, אין צורך באכילה ושתייה ושינה, כולם רוחניים וטוב להם עם מה שיש להם - כך ראו האבות בכל מה שעבר עליהם את הדבר הטוב ביותר.

בקשר אלינו, צריכים אנו לאחוז את החבל משני קצותיו. גם לבקש ולהתפלל על כל דבר ולא לחשוב שאם אין על מה להתלונן איננו צריכים לדבר עם אבא, וגם לחוש שיש לנו כל מה שטוב עבורנו.

קשה? בדיוק בשביל זה אנו מבקשים: "כמו שנתברכו אבותינו בכל מכל כל", שנרגיש גם אנו כמותם שיש לנו הכל.

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כג א) (מר רפאל ירקוני)

מפרש רש"י: בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא.

פירוש זה - אמר הצדיק רבי מאיר מפרימישלאן - מרומז במילה "ויהיו" שכן את המילה "ויהיו" ניתן לקרוא גם מן הסוף להתחלה, ובא ללמדנו שגם סוף ימיה של שרה אמנו היו כתחילתם.

ותמת שרה וכו' ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה (כג ב) (אוהב תורה)

לכאורה תיבת לשרה מיותרת שהרי כבר נאמר ותמת שרה, ונראה ליישב כיוון שאברהם היה גדול הדור א"כ בוודאי באו כל גדולי הדור להספידה, אלא שלא הזכירו את חשיבותה של שרה רק במה שהייתה חשובה מחמת בעלה ושעשתה רצון בעלה וכדומה, אבל לא סיפרו את שבחה שהייתה חשובה בפני עצמה, ולכן נאמר 'ויבא אברהם לספוד לשרה' והיינו שאברהם הזכיר בהספדו רק את חשיבותה ומעלתה של שרה ומה שהייתה חשובה בפני עצמה ולא מה שהייתה חשובה מחמת בעלה.

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה (כג,ב)

כ' קטנה שלא בכה אלא מעט (בעל הטורים). מובא בשם בעל הברכת זבח לפי מה דאיתא בחז"ל: שהעקידה הייתה ביום הכיפורים. וכן איתא בפיוט ליום הכיפורים. ומהר המוריה לשם היה מהלך ג' ימים כתדכתיב בפרשת העקדה "ויהי ביום השלישי.... וירא את המקום מרחוק", ואם כן הייתה מיתת שרה חלה בערב סוכות ונקברה באותו יום ולכן לא היה הבכי והאבלות רק יום אחד, כי יום טוב מבטל האבלות. ולכן "ולבכתה" בכ' זעירא.

"ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען (כ"ג,ב)". (תורת שלום 172)

ידועים דברי רש"י על הפסוק כאן "שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרח נשמתה ממנה ומתה"...

ונשאלת השאלה המתבקשת, הכיצד יתכן ששרה שהייתה גדולה מאברהם בנבואה, בשמעה בשורת העקידה אינה יכולה לעמוד בפני בשורה זו, ואילו אברהם כאשר שומע הוא שהקב"ה מצוהו לעקוד את בנו אדרבה, משכים הוא בבוקר לקיים מצוות קונו באהבה ובלב שמח?

הגאון הגדול ר' חיים שמואלביץ זצ"ל מבאר העניין באופן נפלא, לאברהם אבינו נודעה הבשורה באופן הדרגתי, בתחילה פנה אליו הקב"ה "אברהם אברהם" וכו' ואח"כ "קח נא

את בנך" ואח"כ "את יחידך" וכו' ורק בסוף אמר לו "והעלהו לי לעולה", כך שהיה לאברהם זמן להסתגל לבשורה, לעומת שרה אמנו קיבלה את הבשורה בפתאומיות ללא כל שהות, לכן לא יכלה לעמוד בדבר עד שפרחה נשמתה ומתה. מכאן נלמד לכח ההסתגלות וההרגל כמה גדולה השפעתו על מהלך חיי האדם. לדוגמא, הרוצה לסיים ש"ס משניות, יתחיל במינון נמוך, משנה אחת כל יום ללא פירושים עד שיהיה לו כהרגל ואז יוסיף מעט בכל פעם, וכן בשאר המצוות. עד כאן טוב ויפה, הבעיה היא שאף יצרנו הרע מכיר יסוד זה, ולכן בבואו להחטיא את האדם אינו מפתהו מיד לעברות החמורות שאז היה מנערו ממנו מיד, אלא "בהתחלה אומר לו עשה כך" מפתהו לעבור בקטנות "היום תתפלל ערבית בבית" אח"כ שוכח להתפלל, וכן הלאה עד שנעשים משפטי התורה כהפקר בעיניו ונכשל בחמורות רח"ל.

ניתן א"כ ליבנו לזהר במצוות הקלות שאדם דש בעקביו, וה' יצילנו משגיאות ויראנו נפלאות, אמן.

ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה (כ"ג ב') (ברכי נפשי)

וברש"י: 'ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרוחה נשמתה ממנה ומתה'. דהיינו, ששרה לא ידעה את דבר העקידה עד ששבו מהר המורה.

סיפר הגר"י זילברשטין שליט"א: "כשהייתי פעם בביתו של מו"ח מרן הגר"ש אלישיב, נכנס אליו ת"ח חשוב מאוד, ושאל: מדוע אברהם אבינו לא התייעץ עם שרה, ולא שיתף אותה בדבר העקידה, ואף לא לקחה למקום שבו עקד את בנם? ותירץ מו"ח: מי נתן לו רשות להתייעץ? כשהשם יתברך מצוה לעשות דבר מה, צריך לעשותו מיד, ללא כל שהיות, ובלי להתייעץ עם אף אחד, גם לא עם אשתו, שהרי אולי האישה תאמר לא, ואז יירך לבבו, ולא יוכל כבר לעשות את המצווה. ובוודאי שחלק ממסירות הנפש של אברהם בעניין העקידה, התבטאה בכך שלא הודיע זאת לאשתו. וכבר מילתנו אמורה, שמסירות זו של האבות הועברה לבניהם - אחריהם בכל דור ודור."

מעשה מופלא התרחש באחד מבתי הדין בארץ, כאשר הדיינים ביקשו לאמת את יהדותו של רופא שעלה מרוסיה, והרופא הביא מצדו עד שהצהיר שהשתתף בברית המילה של הרופא ההוא ברוסיה. ראש בית הדין ביקש להביא בפניו עד נוסף. והנה, העד השני הגיש עדות אישית מרתקת ומרגשת, וסיפר שגם אמו של הרופא כיהנה כרופאה בבית חולים גדול ברוסיה, ועשתה עמו - עם העד הזה - עסק שהיה כרוך בפיקוח נפש.

קוד העסקה שהייתה בינינו, כך סיפר, היה 'תפוח אדמה'. כל יום ויום הייתה הרופאה מביא לי תפוח אדמה, שהיה מצרך יקר מאוד ברוסיה, וכך יצא שמדי שנה הביאה לי הרופאה 365 תפוחי אדמה. בשכר זה הייתי אני מתחייב להביא לה, לקראת חג הפסח, קמח חיטים למצות שמורה, והיו אלה חיטים שנשמרו משעת הקצירה, עם כל ההפקדות הנהוגות בכרם בית ישראל לקראת חג הפסח... 365 תפוחי אדמה, מול קמח חיטים למצות

שמורה. היעלה על הדעת להסתפק? עסקה זו, ציין העד, נעשתה לא שנה אחת או שתיים. במשך שנים רבות הייתה הרופאה, אמו של הרופא הזה הנמצא עתה כאן בבית הדין, חוסכת מפיה ומפי ילדיה מספר כה רב של תפוחי אדמה, כדי לקבל בבוא היום, לקראת הפסח, את מצות השמורה, ולחגוג את החג בכשרות ובהידור.

למותר לציין שאיש לא ידע את דבר העסקה הזו, ואם השלטונות היו מגלים זאת, הייתה הרופאה צפויה לאבד לא רק את מקור פרנסתה, אלא גם את מקור חייה, ואין ספק שאחת דתה הייתה להיות מגורשת לארץ גזירה, וזאת במקרה הטוב. ולמרות זאת לא התחשבה במאומה, וביצעה את העסקה הנ"ל במשך כל השנים. ואם כן, היעלה על הדעת להסתפק ביהדותו של רופא זה, שאמו גילתה מסירות שכזו כלפי בוראה? – אמר העד.

ראש בית הדין שאל האם אמו של הרופא עדיין חיה, ומשהתשובה הייתה חיובית, הביע את רצונו לשוחח עמה. עד מהרה התברר שהאימא היא רופאה כל כך טובה, שלמרות גילה המתקדם היא עדיין עובדת בבית חולים ההוא. בו - במקום נוצר הקשר הטלפוני בין האב"ד ובין הרופאה הקשישה. והנה, כאשר האב"ד שאל את האישה האם היא שומרת שבת, השיבה בשלילה. לאחר מכן ביקש לוודא את אמתותו של הסיפור עם תפוחי האדמה, ושאל אותה האם אכן עשתה כדבר הזה? משנזכרה האישה במעשה ההוא, התרגשה מאוד, ובקול רוטט סיפרה על מסירות הנפש שהייתה דרושה לשם כך, תוך שהיא מציינת שבכל מה שקשור לשמירת השבת, היא הייתה אנוסה, כיון שבבית החולים דרשו ממנה להגיע לעבודה בשבת, ואם היו יודעים שהיא יהודייה - היה זה סופה, אבל באשר לחג הפסח, מסרתי ממש את הנפש, הרעידה אמו הקשישה של הרופא את האב"ד בדבריה.

אב בית הדין התרגש מאוד למשמע הדברים, ואמר לרופאה שאם בארץ ישראל מתחילים בהכנות לפסח רק שבועיים, או לכל היותר חודש, לפני החג, הרי שלפי מה שאת מספרת, אתם שמרתם על הפסח - כל השנה כולה, שהרי עם כל תפוח אדמה שמסרת לאיש הזה הנמצא כאן עמנו בבית הדין, התכוונת לשמור את חג הפסח, וכך קיימת "ושמרתם את המצות" במשך כל השנה!

"ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה".

אומר רש"י: נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שע"י בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרח נשמתה ממנה, ומתה. מה זה 'כמעט שלא נשחט', אם נוריד את המילים הללו מפירושו של רש"י זה יישמע הרבה יותר מובן וברור. ובכלל, הרי שרה מתה מבשורת העקידה, כי חשבה שהוא כן נשחט, אז למה לומר שזה בגלל ש'כמעט שלא נשחט'!?

פעם אחת, קיבל אחד החסידים ידיעה מהעיירה הסמוכה שאחד הקרובים שלו נפטר, ומרוב צער החסיד התעלף. העירו אותו - התאושש למספר שניות, ושוב הוא התעלף... וכך חוזר חלילה, מעירים אותו וכל פעם הוא מתעלף מחדש. ראו כולם שזו נהיתה כבר סכנה גדולה, אז קראו לאדמו"ר. הגיע הרב ואמר לו: תשמע, זו טעות, זה לא נכון, הוא לא

נפטר! החסיד שלנו שמע שזה לא נכון, ועוד שמע את זה מפי קדשו של האדמו"ר, אז הוא החל להתאושש ולבסוף התעורר. עברה שעה קלה, ובאמת הגיעה ידיעה, שזו הייתה טעות ואותו קרוב לא נפטר.

נו... כולם אמרו – לאדמו"ר יש רוח הקודש! אמר להם הרב: שום רוח הקודש, פשוט כתוב בתפילת 'ברוך שאמר' שאנחנו אומרים כל בוקר: "ברוך גוזר ומקיים". מה זה 'גוזר ומקיים'? כשהקב"ה גוזר גזירה על מישהו, הוא נותן לו את הכוחות להתקיים עם הגזירה הזו... הוא לא משאיר אותו באוויר. ראיתי שהחסיד הזה לא מחזיק מעמד, אז אמרתי לעצמי, כנראה שאם הוא לא מחזיק מעמד, אז אין עליו גזירה, ואם אין עליו גזירה, אז ודאי שהשמועה לא נכונה!

אומר ר' משה קרדברו: שרה אמנו שמעה שהבן שלה נשחט, אם הוא היה באמת נשחט, לא היה קורה לה כלום, כי היא הייתה מקבלת את הכוחות לעמוד בגזירה הזו. הבעיה היא ש'כמעט שלא נשחט', וכיוון שהוא לא נשחט, היא לא קבלה את הכוחות לעמוד בזה, ממילא פרחו נשמתה ממנה ומתה. אדם חייב לדעת, אם חס ושלום נגזרה עליו גזירה, הוא יכול וצריך להתמודד אתה. צדיק וישר הוא, ברוך גוזר ומקיים.

וַיְקַם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֶתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל (כג ג) (הרב צ. מנדלסון)

התורה, ספר דינים היא, ספר הדרכה. גם פרשיות אלו של ספר בראשית מלאות הן הדרכה של תורת חיים כיצד לחיות. בכל יום, כתב רבנו הרמח"ל זיע"א, חייב אדם לחשב חשבון נפשו ולשאל עצמו: "מה עשו אבות העולם, שכך חשק בהם ה'!". לחתור למצע את התשובה ולהשתדל ללכת בדרכם.

הנה פרט מפרשתנו: אברהם אבינו עליו השלום מבקש לקבר את שרה, מתו מטל לפניו. צריך הוא לנהל משא ומתן עם עפרון החתי. אבל לפני כן - "ויקם אברהם מעל פני מתו, וידבר אל בני חת". הסביר הגאון רבי ירחם ממיר זצ"ל: ענין "ויקם מעל פני מתו" הוא, שכאשר אברהם הוצרך לדבר עם בני חת - הנה "ויקם", והיה כאלו לא היה מתו מטל לפניו! הרי צריך הוא לדבר עם בני אדם, ומצד כבוד הבריות הסיר מעליו כל דמעותיו, רחץ פניו, וצערו בלבו טמן, דאגתו בלבו שם, והיה כלא היה. כי הלא עם בני אדם הוא מדבר, ואין כבודם שידבר אתם ודמעותיו על לחיו, לדבר אתם והוא מייבב. אלא שלט על עצמו ועל רגשותיו, דבר אתם ופניו מסבירות ואף צוהלות - זהו כבוד הבריות!

דברים נפלאים! אבל הם יאירו שבעתים, כשנספר אודותם ספור. היה זה לפני כמאה שנה. בחור ישיבה צעיר, כבן תשע עשרה, שב לעירו ל"בין הזמנים", לחופשת הקיץ, ומצא שם אברך צעיר שנשא לפני כשנה לבת המקום והתגורר בבית חמיו. אישיות קורנת, כובשת, דמות מופת. אברך תלמיד חכם, שבקיאותו נרחבת ועיונו מעמיק. היה בן הישיבה סר לביתו לפלפל עמו בדברי תורה ולהעפיל במחיצתו בנתיבות מחשבה.

ערב אחד עלה למעונו ומצאו לומד, כדרכו. שמחו בדברי תורה, ולפתע באה חותנתו של האברך, עמדה בפתח והסתכלה לעברם בהקפדה. ראה האברך, התעלם ממבטה, והמשיך בשיחתו בשלות נפש ובפנים קורנות, כדרכו. נסוגה החותנת. עברו כמה דקות, והחותנת שוב בפתח, ומבטה זועף בכפלים. והחתן רואה, ואינו משים לב. שבה החותנת ונבלעה באפלולית המסדרון. השיחה נמשכה בנועם, והחותנת מציצה שוב, עיניה כשפודים. והאברך משוחח באדיבות ובשלוה עד שהשיחה הסתיימה בשעת לילה מאחרת, ובן הישיבה שב לביתו.

למחרת, בתפלת השחרית, נודעה בבית הכנסת הבשורה, כי לאברך נולדה הלילה בתו הבכורה. והתברר, כי כל אותה עת, במשך כל השיחה, ישבה הרעיה על המשבר בחדר פנימי, ונתן לשער את סערת רוחו של האברך. ודאי היה עצבני כדרכם של העומדים להיות אבות, ודאי בקש לומר תהלים למען האם והעבר, בקש להודיע מה שלומה, מה אומרת המיילדת, האם הלידה קרובה. לכן באה החותנת, בקשה לרמז שיש לסיים את השיחה, שאין זו העת המתאימה. והיא צדקה. אבל כשהאדם עולה לשמים בבוא עתו, הוא נשאל: "המלכת את חברך בנחת רוח?! המלכת, להחשיבו כמלך! אם היה המלך משוחח אתך, האם היית משלחו מעל פניך? והוא המשיך את השיחה, בנחת רוח..."

מקרה זה הותיר חותם כה עז בנפשו של בן הישיבה, עד שהחליט ללכת בדרכי האברך. עזב את ישיבתו, ישיבת טלז, ונסע ללמד בקלם, בית היוצר של אישי תנועת המוסר, מקום לימודו של אותו אברך. לימים, היה למשגיח נודע בישיבת לומז'ה המעטירה, וכשפרסם את ספרו "יסודי הדעת", יסודות בעקרי ההשקפה הנכונה, מצא לנכון לפרסם בהקדמתו את הספור, כדי להכיר תודה לאותו אברך שגלם בעיניו את תנועת המוסר, את השליטה המחלטת של האדם על רוחו למען כבוד הזולת. שמו של האברך: רבי ירוחם ממיר. הוא אשר אמר את הדברים שהובאו לעיל, על הפסוק "ויקם אברהם מעל פני מתו", שהשכיח מלבו את אבלו וצערו בבואו לדבר עם בני אדם - מפני כבוד הבריות! הנה כי כן, לא דרשה הייתה זו, אלא אורחות חיים!

ואנו, אם מותר לומר, כל דכדוך נכר על פנינו. כל עננה בלבנו מקרינה מיד סביבותינו. וכבר משדרים אנו קצר רוח, מרירות, עוקצנות. מענישים את הסביבה, את החברה, את בני המשפחה בדיכאוננו ובמצבי רוחנו. מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו, ולו בשטח זה בלבד?...

גר ותושב אנכי עמכם (כג ד) (הרב זליג ברנשטיין)

במדרש (בראשית רבה פרשה נח) דרשו חז"ל, שכך אמר להם אברהם אבינו אם רצונכם אני "גר", ואם אינכם רוצים אני "בעל הבית", שכך אמר לי הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת".

את דברי המדרש הללו ביאר המגיד מדובנא במשל: לעשיר אחד היה בית מפואר בנוי לתלפיות על גבעה רמה ומשקיף על פני נוף נפלא. לימים החליט האיש לעבור דירה אל מקום אחר ואת הבית נתן במתנה לאחד ממכריו, ואף נתן לו שטר וכך כתב בו: "בית זה שייך לפלוני ובלבד שלא יהיה עז פנים". חלפו שנים והעשיר שב אל עירו ואל מקומו והתאכסן בבית שהיה פעם ביתו.

כעבור כמה שבועות פנה אליו מכרו בעל הבית החדש ואמר: בתחילה סבור הייתי כי שבת ליום או יומיים על כן הכנסתי אותך אל ביתי, אולם עכשיו שאתה מתאכסן כאן שבועות אולי תואיל בטובך ותמצא לך מקום אכסניה אחר... מה אתך? - נדהם העשיר-והלא אני הוא כאן בעל הבית, שהרי אני בניתי את הבית אלא שנתתיו לך! טועה אתה - השיב המקבל בעזות - את שנתת, נתת! כיום הבית הוא שלי ואם לא תעזוב מרצון תצטרך לעזוב בעל כורחך!... הגיעו השניים אל בית הדין והרצו את טענותיהם לפני הדיינים. ציוו הדיינים להביא את שטר המתנה וראו כי נאמר שם בפירוש "בית זה שייך לפלוני ובלבד שלא יהיה עז פנים"... אם כך - אמרו הדיינים - הבית שייך לבעליו הראשונים כי אין עזות פנים גדולה יותר ממעשהו של מקבל המתנה, ואם הוא עז פנים העסקה בטלה ומבוטלת מעיקרה!

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד - הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו עליו השלום: "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", אולם נתן הקב"ה זכות לכנענים לשבת בארץ ואמר לאברהם אבינו "ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה", משום כך יפה טען להם אברהם אבינו ואמר: "תנו לי אחוזת קבר", אם תסכימו אני בבחינת "גר" בארץ, ואם לא תסכימו הרי שאתם עזי פנים וכבר נשלם עוון האמורי ואני הוא "בעל הבית" בארץ.

נשיא א-לוקים אתה בתוכנו (כג ו) (אשר לורבר)

משל למה הדבר דומה? - אמר המגיד מדובנא - לגדול הדור אשר הורה הלכה ושימש כאב בית דין בעיר הגדולה שבמדינה, ולעת זקנותו בחר לו לדור בעיירה קטנה ושקטה ואנשים בה מעט. והיה אם יבוא מאן דהוא להתארח באותה עיירה וישאל אחד מבני המקום: "מי הוא אותו אדם נשוא הפנים היושב במזרח בית הכנסת"? אדם זה הוא רב העיירה שלנו! יענה הנשאל בשמץ של גאווה. למרות כוונתו הטובה של הנשאל הרי שבתשובתו זו הוא מפחית בהרבה מכבודו הראוי של הרב, שהרי אין זה מקומו כלל וכלל, מקומו בעיר הגדולה בין חכמים וסופרים ולגדולות הוא ראוי אלא שלעת זקנה ביקש לו מעט מנוחה....

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד - שאמרו בני חת לאברהם: "נשיא א-לקים אתה" ורק לעת עתה אתה מצוי "בתוכנו".

ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו (כג ט) (מנחם יעקובזון)

בזוהר הקדוש מבואר, שאברהם אבינו עליו השלום השתוקק לרכוש את מערת המכפלה הואיל וכבר ביקר בה וראה את אדם וחוה הטמונים שם, ואור גן העדן מבהיק שם, והיו לבו ודעתו תמיד על המערה וסגולתה.

המשיך הזוהר הקדוש וכתב: בוא וראה, אילו היה עפרון רואה במערה מה שראה אברהם, לא היה מוכר אותה לעולם. אלא ודאי לא ראה בה ולא כלום, שהרי אין דבר מתגלה אלא לבעליו. משום כך לאברהם התגלה כי שלו היה, ולעפרון לא התגלה שלא היה לו חלק בו, ולא ראה בו אלא חשכה. תדע לך שכן הוא, שהרי אברהם לא ביקש אלא את המערה, ועפרון התייחס לשדה ולא הזכיר את המערה אלא בדרך אגב.

המתבונן בדברים, יפקחו עיניו להבין התייחסויות רבות ונוגדות, השכיחות כל כך, איך יכולים רבבות, כן ירבו, לראות בשבת קודש יום מנוחה ושמחה אור ליהודים, יום שבתון יום מחמדים, מעין עולם הבא יום שבת מנוחה ולעומתם סבורים אחרים שקשה כל כך לשמור את השבת, זה כובל וזה מגביל, וממש מרחמים על המאושרים. כמו שם, במערת המכפלה, במקום שאברהם אבינו ראה אור גן עדן, ראה עפרון חושך ואפילה! איך רבבות בני תורה ולומדיה, כן ירבו, נהנים מאורה ומזיוה, רואים בה תורת חיים, "נר מצוה ותורה אור" מבהיק, שואבים חיות דקדושה משיעור תורה, מדרשה מאלפת ומהרצאה מחכימה, והעומדים לעת עתה מנגד אינם מבינים ממה מתמוגגים! וגם להיפך: איך הללו מדשדשים להנאתם ברפש, מתפלשים במדמנה הרי הקבס אוחז כשרואים באיזו פסולת מלאים דפי העיתונים, איזו זוהמה מוצגת על המסכים. בשאיפה לקלוע לדעת הלקוחות, להשביע רצון הקוראים והצופים ואנו מתחלחלים ומרחמים, מתרחקים ונדים...

ובעניין זה, סיפור: באו וסיפרו לצדיק חיים מצאנז זצ"ל שפלוגי עבר עבירה מכוערת. הזדעזע. אמרו לו: "יש להענישו בחומרה!" השיב: "שמעו ואספר לכם סיפור" ... פעם, כך סיפר, מת הכומר הזקן באחד הכפרים. שלחו להם כומר חדש, צעיר ונמרץ, וכידוע, "מטאטא חדש מטאטא היטב", החליט למשול בכפרו ביד רמה ולתקן בו כל עוולה. ראה שהתושבים עמלים עד כלות כוחם בשדות, והעניות מרודה. היכן משכורתם? ככלות עמל יומם עולים הם כאיש אחד לפונדק, ושותים לשכרה כדי לשכוח עוניים ומרודם. משאירים שם את הפרוטות שהרוויחו ושבים לביתם שיכורים ומבושמים, והבתים הופכים לגיהנום! ראה, והחליט לשקמם. קרא לכינוס בהול של כל איכרי העיירה. נשא דרשה נלהבת בגנות השכרות, והכריז על גמילה מידית וכללית. מי שיפר את ההוראה, יובא לפניו למשפט!

התמרמרו האיכרים, הכומר החדש עומד להשבית את הנאתם היחידה בחיים. אך מה יכלו לעשות? הוא המנהיג, ועליהם להישמע להוראתו! התפזרו בדממה, וכעבור מחצית השעה התגולל האיכר הראשון בשכרותו. הלך להטביע את יגונו מהגזירה החדשה בקנקן היי"ש... בתכונה רבה הובא העבריין לפני הכומר, כל בני העיירה ביקשו לשמוע מה יהא עונשו. והכומר ידע שעומד הוא למבחן. הוא, וסמכותו. הבין מה רבה האחריות, וביקש להפגין חכמה ופיקחות. לבצר בכך את מעמדו ולרכוש הערכה וכבוד. פתח ואמר: "העבריין

ייענש, כמובטח. אך מה העונש שיוטל עליו? הדין נותן, שככל שהיה הניסיון גדול יותר, כך תגדל ההבנה לחולשתו ויקל עונשו. אבל אם קל היה לו לעמוד בניסיון, אזי ייענש בכל חומר הדין!"... מלמולי הסכמה נשמעו, בהתפעלות גלויה. אכן, ניחון הכומר בחכמה עצומה! מי כמוהם יודע, מה גדול הניסיון! התעודד הכומר, והמשיך: "עלי לקבוע, אפוא, בפני איזה ניסיון עומד העבריין. אך איך אוכל לדעת זאת, ומעודי לא טעמתי טעמו של משקה חריף?"... המולה נרגשת נשמעה, מצמוץ שפתיים ואנחות שקיקה. מישהו רץ לפונדקו של היהודי, והביא משם כוסית יי"ש. דממה שררה כשהגיש הכומר את המשקה לשפתיו. הביטו בו בקנאה. כל העיניים נעוצות היו בו כאשר עיווה את פניו, ובתימהון חזו כאשר ירק בתיעוב. "טפו", קרא, "איני יודע עונש נורא יותר מאשר ללגום משקה איום זה!"...

וסיים הצדיק מצאנו באמרו: "אתם מספרים לי שפלוני הסתאב והתבהם, מבוסס במדמנה, ועוד רוצים שאעניש אותו? היש עונש נורא יותר מעצם מצבו?"... ובכן, היחס הדדי הוא: אנו מרחמים עליהם, על חיים בלא שבת. והם מרחמים עלינו, על 'מגבלות' השבת. אנו מרחמים עליהם על חיי הפריצות, והם מרחמים עלינו על חיי הצניעות... איך יובן השוני בהתייחסות, איך יוסבר הפער בשיפוט? לאור דברי הזוהר הקדוש הכל מובן, הכל כה פשוט: כל אדם, שמח בחלקו: "הן אישה על בעלה, הן מקח על לוקחו, הן המקום על יושביו." "ישמח משה במתנת חלקו". מי שהשבת חלקו, והתורה חלקו, שמח בהם. ומי שהזוהמה חלקו, שמח בה, כנראה...

ועלינו לשבח לאדון הכל, לתת גדולה ליוצר בראשית, שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם! שחלקנו בתורה, ששבעים אנו מטובו יתברך, ונפשנו שבעה בישועתו!

ויתן לי את מערת המכפלה (כג ט) (ר' שמשון רפאל הירש כג, י"ט)

נקודת האחיזה הראשונה של אברהם אבינו בארץ כנען - ארץ ישראל, היא דווקא בחברון העיר, חברון היוצרת מגוון של חיבורים.

ה"שם מערת המכפלה", רומז על מבנה. זוגי נראה, שהמקום היה עשוי מערות כפולות, סדורות זו על גבי זו שאין כמותן יפות לקבורת הזוגות, הנאהבים בחייהם ובמותם לא נפרדו. ואכן, שם נקברו אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. זוגות הקברים, שהיהודי הראשון קנה לעצמו - ולאחר גם מכן לבניו, לנכדיו ולנשותיהם - אלה את היוו הרכוש הראשון, שהמשפחה היהודית רכשה בארצה. ערך קשרי המשפחה, הקושרים את האישה ללב בעלה, ואת ההורים ללב בניהם, זה ערך היה מעתה קשור בל קשר יינתק עם אדמת ישראל. הוא שהפך כך - אחר לקו היסוד של האופי היהודי, הוא שהכשיר את האדם מישראל, להיות לאשר היה.

בכסף מלא יתנוה לי (כג ט) (שיח אהרון גיליון 192)

מעשה בחסיד אחד שנכנס לקנות איזה חפץ. כאשר שאל על המחיר, אמר לו הסוחר מחיר נמוך מאוד. הבין החסיד שמפני כבודו וערכו הוריד הסוחר את מחיר החפץ. ואמר לו: במחיר כסף באתי אליך לקנות ולא במחיר יראת שמים.

"ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת לכל באי שער עירו לאמר לא אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה לעיני בני עמי נתתיה לך קבר מתך" (כג, י-יא) (להתעדן באהבתך)

צריך להבין, דלכאורה המילה "לא" נראית כשפת יתר וצריך להבין מה באה לומר?! מסביר המהר"י אסאד זצ"ל, בעל שו"ת "יהודה יעלה": חז"ל אומרים (בראשית רבה, פרשת נח, פ"ז) על עפרון - "נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו" (משלי כח, כב). הוא היה נתון במערכת לחצים פנימית אדירה, כי מצד אחד הוא ניצב בפני כל בני עמו, וזה לא נראה יפה שיתחיל להתעקש על הכסף, והיה צריך לומר שהשדה ניתן במתנה, אבל הוא לא היה מסוגל לכך, כי הוא כן מעוניין בכסף... מה עשה עפרון 'החכם'?! עפרון רמז לאברהם אבינו: "לא אדוני שמעני" כלומר, אל תשמע למה שאני אומר ומה אני אומר: "השדה אשר נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה" כי רק "לעיני בני עמי נתתיה לך", מפני שכולם עומדים פה, אך לאחר מכן, כשהם יפנו לדרכם, נשב בינינו - "ביני ובינך" בארבע עיניים, על הסכום...

ושתחו אברהם לפני עם הארץ (כ"ג, י"ב) (נמלצו לחכי)

הרה"ק מבוטשאטש זיע"א בעל אשל אברהם היה מוהל והיה נוסע לכל מקום שהוזמן ופעם הבחין שהסנדק הוא בור וע"ה ורק מפני עושרו כיבדו אותו בסנדקאות, לאחר הברית חילקו משקה ואותו סנדק שתה כמה כוסות וכטוב לבו ביין קרא בחוצפה אל הרה"ק שהיום כולם עדים שהרבי נאלץ להרכין ראש בהכנעה לעברי, ענה לו הרה"ק הלא פסוק מפורש בתורה בפ' חיי שרה ושתחו אברהם לפני עם הארץ.

ושתחו אברהם לפני עם הארץ (כג, יב)

בדרך צחות מפרשים, שאברהם השתחוה לפני עם הארץ כשהיה צריך לו. מסופר על ר' יחזקאל לנדא בעל ה"נודע ביהודה", שפעם אחת הלך עם אחד מנכבדי העיר לקבץ נדבות לאיזה צורך חשוב. כשהגיעו לביתו של עשיר ידוע אמר לו מלווה: לפי דעתי לא כדאי שכת"ר יבזה את עצמו ללכת לאדם קמצן, גס ובור. ענה לו הרב: האדם הריהו בחיר הבריאה ואף על פי כן כשהוא צריך לחלוב את הבהמה הוא כורע ברך לפניו.

ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא ואת מתן קבר (כג טו) (הרב ש. מנדל)

הבה ונאזין למעשה נפלא שאירע לאחרונה, המלמד על מסירות נפש למען כבוד ההורים:

נכנסה לחנותי אישה, סיפר יהודי ירא שמים, וביקשה לברר האם חנות זו הייתה בעבר חנות תכשיטים. משנענתה בחיוב, שאלה אם אוכל לעזור לה למצוא את בעלי החנות הקודמים. השבתי לה כי אני הוא בנו של בעל חנות התכשיטים, ואבי כבר הלך לבית עולמו. מששמעה זאת האישה, הוציאה טבעת זהב משובצת ביהלומים, והחלה מספרת: ראה נא, לפני עשרות שנים בהיותי ילדה כבת תשע, נכנסתי לחנות זו יחד עם אמי, וראיתי כיצד אמי 'מושכת' עם שרוול השמלה את הטבעת הזו... רציתי לזעוק ולמחות על הגניבה, אולם באשר מדובר היה באמי חששתי. לא ידעתי מה לעשות, ושתקתי. והנה, לפני כחודש הלכה אמי לבית עולמה. בקשתי מאחיותיי היורשות את נכסי אמנו ואת הטבעת, להשיב את הטבעת לבעליה. אולם הן סירבו בתוקף לוותר על טבעת כה יקרה, מה עוד שהיא בעלת ערך 'נוסטלגי', המזכירה להם את האם האהובה, שהייתה זו הטבעת האהובה עליה. ולכן טענו כי יעשו עליה גורל יחד עם שאר ממון הירושה. המשכתי לבקש מאחיותיי, "אני מוכנה לוותר על חצי מחלקי בירושה, ואטול את הטבעת על מנת להשיבה". אך גם לזאת סירבו. "אם בכל זאת את מתעקשת לקחת את הטבעת", הוסיפו האחיות, "תוותרי על כל חלקך בירושה!!" מכיוון שלא מצאתי מנוח לנפשי, ממשיכה האישה לספר, וידעתי כי טובתה של אמי היא שהגזלה תשוב לנגב, החלטתי לוותר על כל חלקי בירושה, כדי לקבל לידי את הטבעת!... "הנה הטבעת לפניך, קחי ולכי", נענו האחיות היורשות בשמחה...

ואכן אישה זו קידשה שם שמים במסירות נפש נפלאה, וגרמה לטובה עצומה לנשמת האימא שתנוקה מעוון הגזל החמור שבידה.

נתתי כסף השדה קח ממני ואקברה את מתי שמה... (כג, יג) ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה הוא (כג, ט"ו) (...תורת משה נתן)

רש"י כתב "נתתי - מוכן הוא אצלי והלואי נתתי לך כבר". לכאורה לא מובן מה רצה רש"י בזה. אפשר לומר בדרך צחות, שעפרון אמר לאברהם שהאות האמצעית של "עפרון" הוא ר'. והאות האמצעית של "אברהם" הוא גם כן ר', ס"ה ארבע מאות. אם כן ארבע מאות שקל "ביני" שנמצא אצלי באמצע בין אותיות שמי - מאתיים, "ובינך" שנמצא בין אותיות שמך - מאתיים, מה הוא ... וכנגד זה אמר אברהם "הלואי נתתי כבר", שאם היה זה בעבר, כשעדיין היה שמי "אברם" לא הייתה אות אמצעית בשמי, והיית מבקש רק מאתיים.

"וישקול אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר" (...סיפורים וליקוטים)

בעל יסוד העבודה מסלונים ישב עם חסידיו ואמר: "ראו נא את ראש אמתנו אברהם אבינו, שהורה לנו מהי הדרך הנכונה. כאשר עסק אברהם בענייני ממון, לא דקדק עם עפרון ולא נכנס לחשבון אם המערה שווה סכום כה גדול, אלא נתן לו ארבע מאות שקל כסף. אולם כאשר הגיע לעניין מצווה, כאשר ביקש מעבדו אליעזר לחפש אישה ליצחק, השביע אותו בשבועות ותנאים מדויקים. כמה סכלים הם אפוא בני האדם שנוהגים להיפך, בענייני ממון מחשבים ומדקדקים, ומזלזלים בתורה ומצוותיה.

”ויקם שדה עפרון אשר במכפלה” (כג, יז) (אגרא דכלה)

אמרו רז”ל בסוטה דף י”ג שגם ראשו של עשו נקבר במערת המכפלה. ויש לרמז זה בכתוב שלפנינו, כי ויקם שדה עפרון ראשי תיבות עשו. ונרמז הדבר בראשי תיבות דייקא, ללמד שרק ראשו נקבר שם.

”ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו” (כג, יט) (לב שלום)

”הדא הוא דכתיב (משלי כא) ‘רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד’. רודף צדקה זה אברהם... וחסד שגמל חסד לשרה”. (בראשית רבה נח, ט)

מה ראו חכמינו ז”ל לשבח את אברהם אבינו על שדאג לקבורת אשתו, שואל הגר”ש שבדרון זצ”ל בספרו ”לב שלום”, הרי דרך העולם הוא שאדם מתעסק בקבורת אשתו? - יתירה מזו - הרי הבעל חייב בקבורת אשתו (ראה בכתובות מו), האם קיום חובה נחשב לחסד?

האמת היא ששאלה זו בטעות יסודה, שכן עלינו להבחין בין צדקה ובין חסד. צדקה היא דבר שנעשה לתועלת המקבל, כגון נתינת פרוטה לעני. כיון שהפרוטה אינה מצויה בכיסו של העני, והנותן מתעורר להבחין במצוקתו ומשלים לו את חסרונו, זוהי מצות הצדקה. לעומת זאת, חסד יסודו בכוונת הנותן, וברצונו הטוב להיטיב עם זולתו. לא מתוך רחמנות על מצבו של הנעזר הוא מזיל את הפרוטה מכיסו, אלא מתוך רצון טהור להיות טוב ולהיטיב עם חברו. לכן אנו מוצאים בעניין החסד את המושג ”אהבת חסד”, שכן עיקר עניינו של חסד הוא בלב! וזוהי מדריגה גבוהה יותר מצדקה, שמטרתה לעשות צדקה ושוויון. מתוך כך נבין שמידת החסד באה לידי ביטוי דווקא במעשים שהאדם רגיל לעשות בלאו הכי. דווקא בהם אפשר למדוד את דרגתו בעשיית חסד עם הזולת.

הגר”ש שלום סיים דבריו במעשה שאירע עם ה”חפץ חיים” זצ”ל. פעם אחת נכנס ה”חפץ חיים” אל הרוקח בעיר ראדין, שהיה יהודי רשע וכופר והתנהג כגוי גמור. מגמת פניו הייתה לקרב את האיש לתורה ולמצוות, ולפיכך נכנס אליו בשעה שהיה טרוד בהכנת תרופות, בעוד שהשתרך לפניו תור ארוך של לקוחות. ניגש אליו ה”חפץ חיים” וחיבקו ונישקו בחום רב, והחל להרעיף עליו שבחים. בין השאר אמר לו: מה מאד יש לקנא בך על חלקך הגדול בעולם הבא... כמה מאושר הנך ובעל זכויות רבות מאד, שהרי אתה מציל מאות בני אדם ממוות, שכן ללא התרופות שהנך מכין היו בוודאי רבים מתים בחוליים, ואתה במו ידך מציל כל כך הרבה אנשים ממוות! אה! כמה מצוות של גמילות חסד אתה מקיים, בהצלת נפש ממש הנך עוסק!!

הרוקח שכאמור היה רחוק מכל זיק של קדושה, התרגש מאד למשמע הדברים אשר חדרו אל ליבו. בכל זאת הוא העז לשאול את החפץ חיים, מדוע הוא סבור שהוא עוסק במצוות, הרי למעשה זוהי פרנסתו ועבודתו, ועל כל דבר הוא מקבל מחיר מלא?! ענה לו החפץ חיים: אף על פי כן! אמנם הנך מקבל כסף בצדק וביושר, שכן זוהי פרנסתך והנך

מוכרח להתקיים, אולם אם רק תואיל לצרף לפעולותיך ברקיחת התרופות, גם מחשבה שהנך עושה זאת לשם הצלת נפשות, הרי תיזקף לזכותך מצות הצלת נפשות בכל פעולה ופעולה! ואין בזה כל סתירה לכך שהנך נוטל שכר על פעולותיך! כאן נסתיימה שיחתם. החפץ חיים הלך לדרכו, והרוקח החל להתעורר אט אט מ"תרדמתו". הוא אימץ לעצמו את הרעיון, והתחיל לכוון בכל מעשה ומעשה למען החולים לשם מצות גמילות חסדים. מתוך זה שינה גם את יחסו אל קהל לקוחותיו, ודאג בכנות לצרכי הפונים אליו, וקיבלם בסבר פנים יפות.

במשך הזמן השפיעו עליו המעשים הטובים האלה, עד שהחל להרהר לעצמו: וכי זוהי המצווה היחידה שיש? הרי בצעירותי לימדוני שיש מצוות תפילין, שבת ועוד. כך הגיע בסופו של דבר לקיום עוד ועוד מצוות, עד שנהיה למדקדק בקלה כבחמורה.

ואברהם זקן בא בימים (כד, א)

כשביקשו למנות את בעל ה'נתיבות' לרב בליסא הוא היה עדיין צעיר לימים. היו מבני הקהילה שהתנגדו למינוי, בגלל גילו הצעיר. הרגיע בעל ה'נתיבות' את בני הקהילה: "אם זהו המום היחיד שלי, תנוח דעתכם. אני מבטיח לכם שזהו מום שילך ויתרפא מדי יום."

ויאמר אברהם אל עבדו זקן... ואשביעך בה'... אשר לא תיקח אשה לבני מבנות הכנעני (כד-ג) (מר רפאל ירקוני)

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא ידך תחת ירכי ואשביעך בה' א-לקי השמים וא-לקי הארץ אשר לא תיקח אשה לבני מבנות הכנעני.

פעם אחת בא אברך אל הגאון רבי חיים סולובייצ'קי מבריסק ובפיו חידוש ששמע מחסיד זקן וכך אמר: בנוהג שבעולם שהאדם מקפיד מאד בענייני ממונו ואילו בעניינים שברוח הוא מקל מעט ולדוגמא אם אדם מבקש להפקיד בידו של פלוני סך עצום של עשרת אלפים רובל כסף הרי שהוא מברר היטב על האדם שבידו הוא רוצה להפקיד את כספו - האם הוא ישר ונאמן, והאם ניתן לסמוך עליו וכדומה. לעומת זאת כאשר אדם מתארח בבית אחר אין הוא מתעמק כל כך בהקפדתו של בעל הבית בענייני כשרות ושאר דינים והלכות. בדברים מאין אלא נטה האדם להאמין למראה עיניו ולסמוך על שיפוטו ללא כל בירור מעמיק...

לא כן אברהם אבינו שכן בכל העניינים הגשמיים מסר הכל בידיו של אליעזר וכמו שמספרת לנו התורה שאליעזר היה "המושל בכל אשר לו", את כל רכושו הפקיד אברהם בידו ללא כל בירור מעמיק. לעומת זאת כאשר הדבר נוגע לעניינים שברוח כגון שצריך למצוא שידוך הגון ליצחק על טהרת הקדש, בזאת לא סמך אברהם על אליעזר כדבר המובן מאליו אלא השביעו בנקיטת חפץ! שמע רבי חיים את החידוש ושבחו מאד.

לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני (כד, ב) (אהרון דויטש)

חסד של עבד

בשעה טובה ומוצלחת אברהם אבינו מחפש שידוך לבנו ליצחק. מטבע הדברים הוא פונה למנכ"ל "בית אברהם", אליעזר - "זקן ביתו המושל בכל אשר לו". וכך מבקש ממנו "לא תיקח אישה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרב" "כי אל ארצי ואל מולדתי תלך" אליעזר מסכים אבל טוען "אולי לא תאבה האישה ללכת אחרי" "ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם" עונה אברהם "השמר לך פן תשיב את בני שמה" אל תדאג "הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אישה לבני משם" אם זה לא יעזור "ונקת משבעתי זאת, רק את בני לא תשב שמה" "וישבע לו על הדבר הזה"

כידוע בכל מעשה יש את "בין השורות" מה טוען אליעזר ומה משיב אברהם. חז"ל מגלים לנו שמאחורי טענותיו וחששותיו של אליעזר קיימים רצונות וכיסופים של אבא אליעזר. לאליעזר היה בת שהוא רצה את יצחק לחתנו. וכשאברהם פונה אליו ואומר לו לא לקחת אישה מבנות כנען. הוא מנסה להניעו, ולכן מעלה בפניו טענות שונות ומשונות העיקר שהוא יזכה בחתן הנבחר. אבל אברהם אינו מתרצה ורוצה רק חתן משם. ומדוע ? מסבירים חז"ל - אליעזר הגיע ממשפחת כנען שעליהם נאמר "ארור כנען עבד עבדים". וישראל הם "ברוך" העם הנבחר והמבורך. פוסק אברהם "אין ארור מתדבק בברוך". והצעת השידוך עם בת אליעזר נופלת.

וכאן עולה הקושייה והתמיהה עומד בפני אברהם אבינו שתי הצעות שידוכים האחד ביתו של אליעזר שהיה "דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים" "המושל בכל ביתו" "נאמן ביתו" ה"דמשק אליעזר". הראש ישיבה הגדול והתלמיד הנאמן. ביתו בוודאי הייתה בת ישראל כשרה, היא התחנכה במוסדות בית אברהם, גדלה מתחת לסינרה של אימא שרה, ינקה מילדותה את משפחת אברהם. אין שידוך שיותר מתאים ליצחק בחיר האבות מאשר את בת אליעזר. מדוע לחפש בשדות זרים אי שם במשפחה הרחוקה, במשפחת לבן ובתואל הידועים במעשים ה"מיוחדים". נכון הייחוס לא משהוא, אבל הסתכל על הנער באשר הוא שם.

נעשה אתנחתא קלה ונפליג אחורה במנערת הזמן עד הגיענו לצדיק הראשון לנח. לנח כידוע היו שלושה בנים שם חם ויפת. נח מגלים לנו חז"ל רצה בכל מעודו בן רביעי כדי שישמש אותו לעת זקנותו. ואמר לאחר שאני ייצא מן התיבה הביא בן רביעי לעולם. את דבריו שמע בנו חם ורגז מאד עד שמתבטא בפני אחיו "קין ואבל היו רק שני אחים ולא הסתדרו, אנחנו כבר שלושה. ואבינו רוצה אח רביעי". ומחכה לשעת כושר כדי לסכל את רצון אביו. והנה מגיע עליו בנו כנען ומספר לו שסבא נח שוכב בחדר לאחר ששתה לשכרה וכולו מגולה. מיד רץ חם ומרוב רשעותו מסרס את אביו רח"ל. כאשר קם נח משכרותו ומגלה מה עשה בנו רוצה לקללו אבל יודע שאת חם אי אפשר לקלל מכיוון שכאשר יצאו מהתיבה ברוך אותם הא-לוקים. לכן מקלל את המלשין הקטן את כנען "ארור כנען עבד עבדים יהיה למר" ומאז מקבל כנען את קללת העבדות ואת התואר הנכבד "ארור".

ויש לחקור ולהבין בעומק דעתו של נח מה הקשר בין מעשה הרשעות של מניעת בן רביעי. לקללת העבדות הארור. מה החיבור שמוצא נח לחבר בין שני הדברים ? והנראה לומר הוא נח בא לכנען ואומר לו אתה רציתה למנוע עזרה, חסד, ושרות של אדם לאדם אחר. גוזרני עליך שכל חייך תעסוק בשרות ועזרה לאיש אחר. אבל לא מתוך בחירה אישית, לא מתוך רצון כנה ואמתי לעזור ולסייע. אלא מתוך "תורת עבד" כי כך החליט בשבילך אדון אחר.

כאשר עומד בפני אברהם הצעת השידוך הכל כך קוסמת "הבת של אליעזר". יודע אברהם שעל פניו נראה ומסתבר שאין דבר יותר יפה מזה. אבל אז נזכר אברהם שאליעזר הזה הוא בעצם בן כנען. וכל מה שהוא עושה ומשיג, הכול זה בבחינת "עבד". עושה הכול, טוב ויפה, כי כך רוצה אדוניו. לא מתוך בחירה אישית לעשות טוב או רע. אלא כי כך רצה איש אחר.

המהות של עם ישראל זה כוח הבחירה. לעמוד מול הטוב ומול הרע ואז להחליט לבחור בחיים. וזה הברכה הגדולה ביותר שיכולה להיות לאדם. לעשות טוב מכוח רצונו האישי. ולא מתוך כפייה של גורם אחר. לכן מצווה אברהם - לך חפש לי אישה משם. דווקא אישה משם. אישה שגדלה במקומות לא הכי טובים וראתה הרבה "רע". אבל בכל אופן בחרה בחיים. כזו אישה רוצה אני לבני ליצחק.

ויאמר אברהם אל עבדו ... שים נא ידך תחת ירכי: ואשביעך בה' א-לקי השמים ...
(כ"ד, ב) (הרב יעקב חזן)

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא ידך תחת ירכי: ואשביעך בה' א-לקי השמים וא-לקי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וכו

על ר' ישראל סלנטר מסופר כי נזדמן פעם לפונדק, כשראה הכפרי בעל הפונדק שעומד לפניו יהודי בעל צורה שאלו "יש לי בהמה ומעוניין אני לשחטה שמא מר שוחט?" אמר לו רבי ישראל "לא, אינני שוחט". לאחר זמן פנה רבי ישראל בעצמו אל הפונדקאי וביקש ממנו להלוות לו רובל אחד. ענה לו הפונדקאי כמתנצל "כלום מכיר אני את כבודו מי הוא מהיכן בא וכיצד יחזיר לי". השיבו רבי ישראל סלנטר "שמעו אוזנך את אשר פיק מדבר, בממון איני נאמן עליך אפילו בכדי הלוואת רובל בודד, ואילו בדיני השחיטה שדיני תורה גדולים ועצומים תלויים בהם הייתי נאמן עליך בתוך כדי שאילת שלום,,,"

וזהו דברי הפסוק, כאשר פונה אברהם אבינו אל אליעזר עבדו המשל בכל אשר לו שימצא זיווג ליצחק, היה צריך אברהם להשביעו בא-לקי השמים ואמר לו לשים ידו תחת ירכו ולהיכן נעלמה נאמנותו של אליעזר? אלא שאברהם אכן סמך על אליעזר בכל אשר לו אבל ברוחניות, במצות התורה הקשורה לבנו לא האמין לו עד אשר השביעו בה'.

וַיֹּאמֶר אֲבְרָהָם אֶל עֶבְדוֹ זֶקֶן בֵּיתוֹ הַמֶּשֶׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ (כד ב) (אברהם לוי)

יש עסק מוצלח יותר מזה?

בפרשת השבוע אנו מגלים נקודת חן מאוד עמוקה ודקה, אשר היא הנזר והכתר וגולת הכותרת של העם היהודי. ומי שזוכה לאמץ לעצמו את הנקודה הזו ולרכוש עליה בעלות, אין ספק שבורא עולם מתפאר בו בכל העולמות - ואשריו ואשרי חלקו. מצד שני מי שלא עובד על הנקודה הזו ולא קונה אותה קניין נפש, הרי הוא רחוק מהתכלית האמתית, ועלול להתדרדר עד שאול תחתית. מה כוונת המשורר החזן והפייטן? אנו חיים היום בעולם צבעוני ורועש אשר את חושינו מטשטש. אנחנו נפעלים ומתפעלים מחיצוניות ומתעלמים מהמציאות, ואיננו שופטים את הסביבה כפי מה שהיא באמת. אנחנו לא מחשיבים את האדם על פי איכותו הפנימית ועוצמתו הנפשית ומידותיו התרומיות, אלא על פי עוצמתו הגשמית החברתית והכלכלית. כל אדם פופולארי המְשׁוֹןֵק חברתית ועושה רעש ורושם גדול - מעמדו אצלנו ממריא לשחקים והאיש הופך ללהיט ואנו מקרקרים סביבו ומחפשים את קרבתו, גם אם האיש מרוקן מכל תוכן אמת ויש לו אופי עם הרבה דופי, ומידותיו מעוותות ודלות.

כל מי שהגיע לכיסא רם ונישא וזכה להשיג את תואר ראש הממשלה או נשיא המדינה או פקיד מס הכנסה - הופך בעינינו לרם ונשגב. כל גביר אדיר וגנרל נדיר וטייס בכיר - מוערכים בעינינו עד דלא ידע, כאילו שהחיצוניות שלהם משקפת את נשמתם ופנימיותם, ומעידה על אצילותם וטוהר מידותיהם. כמו כן, כאשר ראש הממשלה הושלך - והנשיא מכיסאו הודח - וארנקו של הגביר הפסיק להיות מנופח, מאותו רגע כל חינום וזוהרם הופכים להיסטוריה ואף אחד כבר לא מתעניין בהם, ונסתם ונחתם הגולל על כבודם והערצתם. שורה תחתונה: אנחנו לא מכבדים כלל את האדם בגלל שהוא באמת איכותי ושווה, אלא בגלל סיבות אחרות. כבוד, פופולאריות, עושר וכו'. זו הסיבה שכאשר מעמדו נזרק ונשחק והוא כבר לא מְשׁוֹןֵק, אף אחד לא זוכר את המסכן... הוא כבר לא "אורח כבוד" באירועים חברתיים, ובין רגע הוא הופך להיות כמו כולם (במקרה הטוב). כך הוא טבעו של עולם וכך חיים כולם, מי יותר ומי פחות.

כמובן שזהו עיוורון חושים וסילוף השכל הישר וטיפשות ממדרגה ראשונה, ותעודת עניות להַבְרָה שלנו. אם כן מדוע העלנו את הנושא הזה על נס ועשינו ממנו עסק גדול? משום שהנקודה הזו מופיעה אצלנו בפרשה, וכדלהלן: כאשר אבינו אברהם מחפש שידוך ליצחק בנו, הוא פונה אל תלמידו אליעזר ומטיל עליו את התפקיד ומבקש ממנו לבצע את השליחות על הצד הטוב ביותר. עד כאן הכל נפלא. אך כאשר התורה מתארת בפנינו את דמותו של אליעזר ותוארו הכבירים, היא משבחת אותו בתואר מאוד מעניין, בתואר של "הַמְשִׁיל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ". שמעתם מהו השבח ומהי הגדולה של אליעזר? שהוא היה מושל בכל ממונו של אברהם העשיר... שהוא היה הבוס הרשמי והאפוטרופוס הכללי של אברהם המיליארדר... שהוא היה המורשה חתימה היחיד והייתה בידיו עוצמה גשמית כבירה עד מאוד... והשאלה נשאלת: האם השטויות הללו הם בכלל שבח? האין זה מתנגש עם כל סולם הערכים שלנו? שאלה נוספת: האם זו פסגת התארים שיש לתורה להגיד על אליעזר?

הרי מדובר בתלמידו המובהק של אברהם, תלמיד חכם עצום שמקוטלג בשורה אחת עם אברהם יצחק ויעקב, [וכפי שכותבת הגמרא: אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה... יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה... יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה... אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה... (יומא כ"ח ע"ב)]. כמו כן אליעזר עבד אברהם היה מפיץ תורה להמון העם ומזכה רבים גדול (יומא כ"ח ע"ב), אליעזר גם היה מלומד ומושלם בחכמת האצטגנינות (תוס' רי"ד וריטבא שם). אם כן מדוע התורה מתעלמת מכל המעלות הנכבדות של אליעזר ומשבחת אותו בשבח גשמי ורדוד, בזה שהוא היה "מושל בכל נכסי אברהם"?

התשובה לכך נמצאת בדברי המדרש, וזו לשונו: המושל בכל אשר לו, שהיה שליט ביצרו כמותו (בראשית רבה נ"ט ח'). כעת הכל מובן. התורה כלל לא מתכוונת לממשלה ושלטון גשמי שהיה לאליעזר בנכסי אברהם, אלא לממשלה ושלטון על יצר הרע. התורה מגלה לנו שאליעזר היה קדוש עליון ושלט שליטה מלאה בכל אשר לו. על העיניים, האוזניים, הפה... כולו היה שמור ומקודש וכנוע לבורא יתברך. היש תואר יותר רם ונשגב מזה? אין ספק שזו פסגת התארים, וכבר אין צורך שהתורה תוסיף לאליעזר עוד תארים ומעלות.

אין ספק שהמסר העולה מכאן חד וברור כראש הגפרור. אך למרות זאת נבליט אותו שוב במילים ברורות, כדי להפנימו עוד יותר: פסגת התארים האמתית איננה "שלטון גשמי ועושר אגדי", וגם לא מעמד חברתי ותפקיד ממשלתי. מהו התואר האצילי והגדול ביותר? הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, אדם השולט שלטון מוחלט על יצרו: משום שבשמיים לא חשובים לא ראש הממשלה ולא נשיא המדינה, גם לא הטבח הראשי ואפילו לא הזמר השנתי. מי כן חשוב שם? אותו אלמוני שנמצא בבית הכנסת ובא לו לדבר דברי חולין - והוא אומר לעצמו "לא". אותו אדם שהיצר מסיתו לספר "לשון הרע" - והוא לא נכנע ליצר. אותו איש שהיצר מנסה להכשילו במראות פריצות ותועבה - והוא נלחם ביצרו וכובש אותו ולא פוגם בעיניו. אותו אדם שאשתו פגעה בכבדו והיצר מסיט אותו לעשות לה משפט שדה ולהראות לה את מקומה, ולמרות זאת אותו בעל מתאפק ובולם את פיו ונוצר את לשונו למען השלום. אלו הם הקדושים והמכובדים בשמיים, בהם התורה מתפארת, והם הנבחרת המפוארת של הבורא.

האמת היא שהם גם הנבחרת שלנו. רוצים ראייה?

הזכרנו מקודם שכל אנשי המעמד והיוקרה ושחקני השררה, כאשר תם ונחתם תפקידם וגדלותם - הרי הם מאבדים את מעמדם ועוצמתם והופכים להיות פשוטים ככל המון העם, וחינם וזוהרם פג ונעלם. זוכרים? אלא ששכחנו לציין בהקשר לזה פרט אחד: כל זה תקף בַּמְשֻׁרוֹת חולפות וקשקושים גשמיים. ראש ממשלה... נשיא... ראש עיר... אבל כאשר מדובר ברב עיר, רב ראשי, דיין, מנהיג רוחני, גם כאשר הוא מסיים את מְשֻׁרְתוֹ ונשיאותו ופג התוקף של מעמדו הרשמי, עדיין ההערכה וההערצה אליו נשארים - ואפילו גוברים.

קחו למשל את "הרב הראשי". לאחר 10 שנות כהונתו הוא לא הופך להיסטוריה, אלא ההערצה והכבוד אליו חיים ותוססים הרבה יותר מבעבר. הקהל צובא על דלתו ומבקש את עצתו ומתכופף למוצא פיו, ומתבטל לדעת התורה שבו.

קחו למשל את הרב שך זצ"ל. הוא הגיע לגיל זקנה ושיבה, עבר את גיל המאה, הוא כבר לא היה כשיר לנהל שום דבר, ולמרות זאת עם ישראל חיזר אחריו ואחר ברכותיו - ולא נטש את הרב עד לרגעיו האחרונים. וזה עוד לא הכל! מי שהיה בצפת בתאריך ה' באב בקברו של האר"י הקדוש, לא יכל שלא להתפעל מאלפי בני האדם שצבאו על הקבר. אותו דבר בל"ג בעומר במירון אצל רבי שמעון, וכן באומן בציון של רבי נחמן מברסלב. מאות שנים חלפו, ועדיין העם מוקיר ומעריך ומחבר אל מנהיגיו הרוחניים. ומה הסיבה להבדל התהומי הזה? מדוע משרה ותפקיד גשמיים שנגמרים ההערצה נמוגה ביחד איתם, ואילו במשרה ותפקיד רוחני ההערצה וההערכה ממשיכה לנצח? מפני שכולם יודעים שמשרה גשמית אינה משקפת את איכותו ופנימיותו של האדם, ומשום כך התהילה וההערכה אליו הם "חיצוניים וזמניים". מצד שני משרה רוחנית משקפת מאוד את האדם, את מידותיו וגדלותו הרוחנית, ומשום כך ההערכה וההערצה אליו מאוד עמוקים וחזקים, ואינם פוקעים לנצח. לא בחייו, ואפילו לא לאחר מותו. הוא אשר אמרנו. אלו שעובדים על מידותיהם ומפתחים את רוחניותם ונלחמים למען התורה ומצוותיה, הם לא רק הנבחרת של ה', אלא גם הנבחרת שלנו.

כאן המקום להשחיל סיפור נורא ומדהים כאחד אשר יאלפנו בינה ויחכימנו הרבה חוכמה, ובו נראה כיצד נראה יהודי על רמה, מלאך א-לוקי אשר ללא ספק גם זכאי לתואר הנפלא של "הַמֶּשֶׁל בְּכָל אֶשֶׁר לוֹ".

לפני עשרות שנים היה נער צעיר שקראו לו רבי "יעקב ישראל", אשר לימים זכה לתואר המפורסם "הַסְטִיפֶלֶר". הנער הצדיק הגיע לשידוכים והוצעה לו נערה בת טובים, והוא ניגש לבדוק האם יש התאמה בינו לבין הנערה המדוברת. כיצד בדק הנער הצדיק אם יש התאמה ביניהם? האם הוא שאל אותה אם היא אוהבת לטייל ולעשות על האש? או שמא על פי סך המזומנים שהיא מוכנה להביא בתור נדוניה? לא ולא! כאשר רבי יעקב ישראל נפגש עם הנערה, הוא שאל אותה שאלה אחת: האם את מסוגלת להבין מהו האושר הגדול ביותר שהיה לי אי פעם בימי חיי? אם את מסוגלת להבין זאת, הרי שאנו מתאמים להקים בית. כעת אספר לך מהי ההנאה הגדולה ביותר שהייתה לי בימי חיי, ומעשה שהיה כך היה: לפני מספר שנים כאשר הייתי ברוסיה הצבא גייס את כל בני הנוער שלא מרצונם והכריח את כולם לעבוד שבעה ימים בשבוע, ולא נתן לאף בחור יהודי לשמור את השבת. במשך כל התקופה הזו נלחמתי בחירוף נפש למען השבת והתאמצתי לא לחלל אותה אפילו פעם אחת, וברוך ה' חלפו שבועות רבים - וה' סייע בידי לשמור כהוגן את כל השבתות. אך השטן לא וויתר לי, ויום שבת אחד ניגשו אלי קבוצת חיילים והורו לי לעשות מעשה של חילול שבת. ניסיתי לשנות את הגזרה אך לא הצלחתי, והייתי אובד עצות. ראו החיילים את סירובי, ואיימו עלי שיכו אותי בכל הכוח - אם לא אענה לדרישתם ואחלל

את השבת. באותו רגע ששמעתי את איומם, אורו עיני, וניגשתי אל החיילים והצעתי להם עסקה. "תכו אותי כאוות נפשכם, ובתמורה לכך תתחייבו לי שלא תבקשו ממני לחלל את השבת". כאשר שמעו החיילים את דברי הם צחקו עלי והסכימו לעצתי. הם נעמדו בשורה ואחזו את הנשק בידם, וביקשו שאעבור ליד כל חייל - וכל אחד מהם יחבוט לי עם הרובה בראש. הרב ממשיך ומספר. אני עובר מחייל לחייל, החיילים מפליאים בי את מכותיהם בצורה אכזרית ומתעללים בי בצורה נוראה, עד כדי כך שמרוב מכותיהם "לא הכירו לי פנים"!!! וברוך ה' לאחר שסיימתי לעבור את כל שורת החיילים הם באמת עזבו אותי, ולא דרשו שאחלל את אותה שבת. כאן תם הסיפור, וכעת אני רוצה להודיע לך את המשפט הבא: למרות שגופי היה פצוע ופגוע מאוד וסבלי היה נורא, דעי לך שהתענגתי מכל מכה שקיבלתי כפי שלא התענגתי מימי - ומעולם לא היה לי תענוג יותר גדול כמו אותו רגע שקיבלתי את המכות!!! כל מכה ומכה שנחתה על ראשי אמרתי בליבי "לכבוד השבת", "לכבוד בורא עולם", ושמחתי עליה כמוצא שלל רב. אם את מסוגלת להבין זאת, אם את מצליחה להבין את ההנאה שהרגשתי אז, הרי שאת מתאימה להיות אשתי לעתיד. אך אם לא, כנראה שאנו לא מתאימים.

אין ספק שהסיפור הענק הזה מזכה את רבי יעקב ישראל בתואר הנכבד של "המשל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ", המושל בייצרו - עד כדי מסירות נפש. ומה שמיוחד כאן זה שרבי יעקב ישראל עשה זאת בשלמות, עם שמחה והנאה גדולה וסיפוק רב, וזו צריכה להיות שאיפתו של כל יהודי. לכבוש את הרצון ולהתמסר למען מצוות הבורא

"ואשביעך בה' א-לקי השמים וא-לקי הארץ"

נשאלת השאלה: איך יתכן שאליעזר הוא עבד אברהם "המושל בכל אשר לו" וכל ענייני הכספים בידיו אבל אברהם משביע אותו? תחליט! אתה סומך עליו או לא?!

והתירוץ הוא: אברהם מלמד אותנו בכל העניינים הגשמיים אפשר לסמוך על אנשים. אך בעניינים הרוחניים בשום פנים ואופן אין לסמוך על איש...

לצערנו אנחנו בדיוק ההפך: בעניינים הרוחניים סומכים על כולם באים למסעדה, אין תעודת כשרות והמוכר ממציא סיפורים: "יש לנו זה בבית...", "המשגיח צריך לבוא עם זה...", "תאמין לי אנחנו כשרים יותר מכולם...", "אין לנו תעודה אבל..." ואנחנו קונים אותם וסומכים עליו... אך בענייני כספים - אנחנו לא מכירים אף אחד!!!...

סיפור עם מוסר השכל: אדם קם בבוקר והלך לשוק כהרגלו והנה בלהט המכירה הרב שלח את המשמש לקרוא לו. הוא עוזב הכל ובא אל הרב והרב נותן לו מוסר: תשמע, אתה צריך להבין, כסף זה לא הכל בחיים, מה זה הלהט הזה?! החסיד הוציא את הכסף, זרק על הרצפה והחל לדרוך עליו.. שואל הרב - מה אתה עושה?! מה אתה נורמלי?! החסיד היה מבולבל לגמרי ושאל בפליאה: "לא הבנתי - כסף זה טוב או לא?!"

אמר לו הרב בא ואספר לך סיפור: אחד חלם בלילה שמי שיאכל מהתבואה החדשה יהיה משוגע. קם בבהלה ורץ אל חכם הכפר וסיפר לו את שחלם. חכם הכפר אמר לו: "מעניין, גם אני חלמתי כך". "מה עושים?" שאל האיש, אם לא נאכל נהיה שפויים אבל לחיות בין משוגעים?! להיות השפוי היחיד? כולם יחשבו שאנחנו המשוגעים... מה אם כן נעשה?!" אמר לו החכם: "תראה, חשבתי על זה - אנחנו נאכל אך נקשור חגורה צבעונית שתזכיר לנו שאנחנו משוגעים". "מה זה ייתן?" שאל האיש. השיב החכם: "להיות משוגע ולדעת שאתה כזה זה הרבה יותר טוב מלהיות משוגע ולדעת שאתה שפוי..."

כך הוא הכסף, השיב הרב לתלמידו. כסף זה שיגעון. אין זה אומר שצריך להתנזר ממנו אבל להבין שזה שיגעון ולא לחשוב שבמרדף אחרי הכסף אתה אדם שפוי...

אברהם אבינו סומך על אליעזר בעניינים הגשמיים שהעבד מונח בהם ואחוז במרדף כמו הסובבים אותו... אברהם לא סומך על אליעזר במציאת אישה ליצחק - בבניין עם ישראל לדורות ומחייב את אליעזר להישבע! הוא לימד אותנו שגם בעולם שהממון בו עיקר וכולם סוגדים לו. להבין מהו העיקר ומיהו השפוי...

"ואשביעך בה' א-לוקי השמים וא-לוקי הארץ..."

אליעזר היה אחראי על כל רכושו של אברהם. כל כספו היה בידיו אך כאשר הוא רוצה כלה לביתו אברהם משביע את אליעזר. מדוע?! אלא כלל גדול רצה אברהם ללמד אותנו: בעניינים שבין אדם למקום מחובתנו לבדוק לחקור ולדרוש גם אם אנו מאמינים לאדם בענייני כספים... לצערנו היום אנו נוטים להאמין לאנשים בענייני קדושה וכשרות ולחשוד בהם בענייני עולם הזה כמו כספים...

עדיין מה הלחיץ את אברהם כל-כך שנבהל להשביע את עבדו הנאמן? אלא אברהם רצה שנבין מה חשוב באמת! וכך הוא מנחיל זאת לנו בניו...

סיפור נפלא שימחיש זאת: ר' שלום שבדרון ואשתו הלכו ברחוב, ילד שרץ בסמוך אליהם מעד לפתע, נפל ופתח את הסנטר. הרב לא חשב פעמיים הרים את הילד בזרועותיו, ומשראה שהחתך עמוק הוא ורעייתו פתחו בריצה לקופת חולים לפני שזו תיסגר. העוברים ושבים רואים את הרב רץ עם ילד מדמם ומרגיעים: "הכל יהיה בסדר בעזרת ה'..." והנה בדרך ראתה אותם מרחוק אמו של הילד כשהם מתקרבים לכיוונה ואף היא עודדה את הרב כשהיא צועקת לעברם: "לא נורא, ה' ישלח לו רפואה שלמה... ככה זה ילדים נופלים וקמים..." משהתקרבו לכיוונה והיא הבינה שהילד לא של הר' שבדרון אלא שלה החלה להילחץ ולצעוק "ואו... אימל'ה... מה יהיה אתו?! אוי ואבוי לי..."

שואל הרב שבדרון: מה קרה?! לפני רגע האימא אמרה: "לא נורא, ה' ישלח לו רפואה שלמה... ככה זה ילדים נופלים וקמים..." ותוך רגע השתנתה דעתה עד כדי אובדן חושים: "ואו... אימל'ה... מה יהיה אתו?! אוי ואבוי לי..."

והוא ענה בגאונותו המופלגת: פשוט מאוד, אמר הרב שבדרון זצ"ל השינוי קרה כשהאם הבחינה שזה הילד שלה ונלחצה... והלקח לגבינו: כשאתה נלחץ לקיים מצווה זה מראה שזה שלך!, וכשזה שלך אתה מקפיד!.

אברהם לימד אותנו מה חשוב באמת - נישואי יצחק או הכסף. במה שאתה מקפיד ומפחד - זה מה שחשוב לך!!!.

יגעתי ומצאתי (יחיאל מיכל מונדרוביץ')

חיים קלים יש לדור הנוכחי. תחבורה זמינה, אביזרים אלקטרוניים מתקדמים, כלים חד פעמיים, מאכלים קלילי הכנה, ועוד ועוד. ילדים כמעט ואינם יודעים מהו תלוי על בגד, מה עשו לפני שהיה מיקרוגל, ואיך הסתדרו בלי לחם פרוס או 'מנה חמה'. ברוך השם! כבר לא מחייבים ילדים להשתתף בעול פרנסת הבית, ברוך השם שכיום יש עוף מוכשר, טלפון נייד, ומייבש כביסה. אך העמל עשה משהו לילד. כאשר הלכנו מרחקים לחיידר רגלית, כאשר המתנו ליד טלפון ציבורי ופתאום האסימון נבלע, כאשר שמרו על שלימות המכנס כדי שנוכל למסור לשכן, וממנו לבן-דוד, וממנו הלאה, זה חיזק ובנה אותנו. התגברנו והתבגרנו. היום הכל חד פעמי. נוצץ ויפה, אך לא עמיד בפני תהפוכות. חובה עלינו לקרב את בנינו ואת תלמידינו למושגי העמל ויגיעה' הנדרשים בקיום תורה ומצוות. חז"ל קבעו לפום צערא אגרא. אין כאן דברי נוחמים גרידא למתקשים ומילות עידוד לנכשלים. יש כאן תפיסת לכתחילה. חייבים לעמול, לעמוד במשימות, לגבור על מכשולים, בכדי להיות יהודי ירא ונאמן, בעל כוח עמידה מול פיתויי יצר הרע הרבים.

בפרשתנו לומדים על אליעזר המסיים תפילתו, והנה רבקה יוצאת למעין. הוא רץ לקראתה. רש"י הק' מבאר את ריצתו, כי ראה את מי הבאר עולים לקראתה. ומנין למדו זאת חז"ל? כתב רבינו הרמב"ן שבפסוק לא נאמר ותרד ותשאב אלא ותמלא כדה. מילוי הכד בלי שאיבה, כי המים עלו לקראתה. יש מקשים על דברי הרמב"ן, אכן בפסוק זה לא נאמר שרבקה שאבה, אך לאחר שאליעזר רץ וביקש מעט מים, נאמר בפירוש ותרץ עוד אל הבאר לשאוב, ותשאב לכל גמליו. שוב ושוב מצאנו את רבקה שואבת. ותירץ סגורן של ישראל הצדיק מברדיטשוב, ויש בדבריו יסוד עצום. כאשר רבקה יצאה בתחילה למעין, עלו המים לקראתה. מים אלה נועדו לצרכיה, ומן השמים סייעו. לאחר שאליעזר ביקש מים, נעשו המים אמצעי לגמילות חסדים, ומצוות אינן באות בקלות! עליה לעמול לדבר מצווה. בעבורו ובעבור גמליו היא שואבת, כעת אין המים עולים מעצמם. מעשה חסד בלי יגיעה, ערכו פחות וירוד. המצווה נמדדת בטרחה. אין קיצורי דרך בעבודת השם!

שאלני פעם תלמיד 'הרי האבות זכו לקפיצת הדרך?' והשיבותי שלאחר שהשקיעו והוכיחו עמל, אזי מסייע הקב"ה, להם כמו גם לנו. כך השבוע בפרשה אצל אליעזר נאמר ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו וילך, וכל טוב אדוניו בידו, ויקם וילך אל ארם נהריים. החכם הבבלי רבינו הבן איש חי דורש את פעמיים וילך, שרק אחרי שעשה כברת ארץ בהליכה, לאחר שפעל ויגע, זכה לקפיצת הדרך. כך גם אצל יעקב אבינו, רק אחרי

שהתחיל לחזור לכיוון הר המוריה קפצה לו הארץ ושקעה חמה שלא בעונתה. המתינו לראות את מאמציו. אתה יהודי עשה את שלך! פתח פתח ראשון!

חובה עלינו להסביר זאת לילדים. ב"ה חיים חיי נוחות, ניסיון העושר תופס את מקום ניסיון העוני, אך עליהם להבין את מטרת היגיעה, ואת הסיפוק העצום הבא לאחר מאמץ. אין להשוות טעמה של עוגת אינסטנט לטעמה המשובח של מאפה מושקע. באבות דרבי נתן (פ"ג) שנינו יפה דבר אחד בצער – ממאה שלא בצער. כאשר מי הבאר לא עלו לקראת רבקה הרי זה לטובתה. כאשר אנו נדרשים לשאוב ולטרוח אחר מי בארה של תורה גדול התענוג, והשכר, מאלפי זהב וכסף. יגעתי ומצאתי – תאמין שזו מציאה!

בהצלחה בעבודת הקודש!

"וכל טוב אדוניו בידו" (כד, י) (מעין השבוע)

רבינו הרלב"ג זצ"ל כתב, שיש לנו לימוד רב מהפרשה, שהרי ודאי הזיווג מן השמים, וברכת אברהם ליוותה את אליעזר, שמו של אברהם נודע לתהילה ואין זכות גדולה מלהינשא ליצחק. ועם כל זאת לקח עמו עשרה גמלים נושאי כל טוב, ושטר מתנה על נכסי אדוניו, ותכשיטי זהב לרוב. ללמדנו שגם כאשר יש ברכת שמים וההצלחה כמובטחת, יש לנקוט בכל האמצעים הארציים, ואין לסמוך על הנס!

ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב צאת השאבת (כד, יא)

אמרו חז"ל (ברכות נד ע"ב): "ארבעה צריכין להודות - יורדי הים, הולכי מדבריות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא". והשלחן ערוך (או"ח ריט, א) מוסיף: "וסימנך: 'וכל החיים יודוך סלה' - חולה, יסורים, ים, מדבר".

ושמעתי מידידי הרב משה סרצ'וק בשם חכם יצחק אסא, מחכמי סוריה, שעניין זה רמוז במקרא קודש שלפנינו: "ויברך הגמלים" - ברכת הגומל, מי חייב בה? "מחוץ לעיר" - הולכי מדבריות. "אל באר המים" - יורדי הים. "לעת ערב" - מי שהיה חולה (כמו שאומרים חז"ל 'עד שלא שקעה שמשו'). "לעת צאת" - מי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא.

ואימתי מברכים ברכה זו? - "השאבת", ראשי תיבות: הברכה שמברכים אחרי ברכת תורה.

"ה' א-לוקי אדוני אברהם, הקרה נא לפני היום" (פרק כד' פסוק יב) (מעין השבוע)

לפני כמאתיים שנה חי הגאון הקדוש רבי יששכר דוב, "הסבא קדישא" מראדושיץ זצ"ל, שהרעיש את העולם בנסיו ומופתיו. אבל מובן מאליו, שאין מגיעים לדרגה גבוהה זו אלא על ידי יגיעה בעבודת ה', ושקידה והתמדה בלימוד התורה הקדושה. ואמנם, בנעוריו שקד רבי יששכר דוב על הדחק, ולא היו לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה. יום אחד הגיע לעירו אחד מחבריו, יחדיו הסתופפו בצלו של המגיד הקדוש מקוז'ניץ זצ"ל.

בתו של אותו אדם הגיע לפרקה, והוא נצרך לנדוניה גדולה. רבו ציידו במכתב המלצה, והוא סובב בערים ונעזר במכרים שאספו עבורו כספים. עתה פנה אל רבי יששכר דוב, וביקשו לבוא לעזרתו. צר היה לרבי יששכר דוב לעזוב את הגמרא. אילו היה בידו לעזור, ניחא. אבל הוא אינו האיש המתאים למשימה זו: "אני עני ואביון, וכולם מכירים אותי כך. אם אני אאסוף כספים, יתנו לי פרוטות עלובות. לך אל פלוני, הנגיד העשיר. הוא ייתן לך ביד רחבה. דברי רבינו המגיד הם צו קדוש בעיניו. וכשהוא יפנה להתרים אנשים, הם יעטרוהו בזהובים כפי ערכו וכבודו!" התנצל בפני חברו. הלה לא נפגע מן הסירוב, ולא הצטער על הדחיה.

באדישות ובשוויון נפש משך בכתפיו ואמר: "לו יהי כדברך. כנראה, שאתה לא רשום בפתקתו של הקדוש ברוך הוא" - ויצא לעבר ביתו של אותו עשיר. הדברים פילחו את לבו של רבי יששכר דוב כחץ. מה פירוש הדברים: "אין אתה כתוב בפתקתו של הקדוש ברוך הוא"? איזו פתקה? מי כתוב בה, ומדוע? וכיצד יודע הלה מי כתוב בפתקה, ובכלל מה פשר אדישותו ושלוות רוחו? הוא סגר את הגמרא ורץ אחרי האיש. משהשיגו, שאלו מה לפשר דבריו. ענה הלה ואמר: "פשוט מאד. כשפניתי אל הרבי ותיניתי לפניו את צרתי, אמר לי: אתן בידך מכתב המלצה. אמרתי לו: רבי, לא ניסיתי מעודי לקבץ כספים, לא אוכל לשאת פני לאנשים. אמר לי: בכל מקום בואך, תמצא מישהו שיאסוף עבורך. הוא יזכה במצווה, ואתה תיוושע. אמרתי לו: מי יסכים להתבזות במקומי? ענה ואמר לי: אל תדאג לכך, בפתקתו של הקדוש ברוך הוא כתוב בפרוטרוט מי יעזור לך וכמה כסף יאסוף. מגלגלים זכות על ידי זכאי, ומה ה' מצעדי גבר כוננו. הגעתי אפוא לעיר זו, וחשבתי בליבי: מי כאן זכאי יותר מחברי ורעי, רבי יששכר דוב המתמיד? עכשיו שסירבת, לא כעסתי. הבנתי, שאינך כתוב בפתקתו של הקדוש ברוך הוא, וזה הכל. עכשיו אני הולך אל הגביר, לראות האם הוא זה שרשום בפתקה..."

נרעש רבי יששכר, ושאל: "אמור לי, לכמה כסף הנך זקוק?" אמר לו: "לארבע מאות זהובים". אמר: "תן לי את מכתבו של הרבי, ואראה מה אוכל לעשות." נטל רבי יששכר דוב את המכתב, והלך לשוק. בדרכו, פגש בסוחר. הראהו את מכתבו של הרבי. נפעם הסוחר, ואמר: "הגעת ממש בזמן! זה עתה סיימתי עסקה ברווח הגון של ארבעת אלפים זהובים. אתן לך את כל דמי המעשר." ארבע מאות זהובים, כסכום הנדרש, במלואו. "כנראה", סיכם רבי יששכר דוב, "שהייתי רשום שם, בפתקה. וכמעט הפסדתי את כל הזכות..." הסיפור - מעשה שהיה. אבל בעיקרון - כתבו אותו משכבר, ב"אור החיים" הקדוש בפרשתנו. כשאליעזר עבד אברהם מתפלל - על מה הוא מבקש? "ה' א-לוקי אדוני אברהם, הקרה נא לפני היום": "בטוח היה אליעזר באדונו שתפילתו מקובלת, והוסיף הוא להתפלל שיהיה הוא ראוי להיעשות הדבר על ידו". ודאי שיצחק ימצא אישה ההוגנת לו. אבל הלוואי שיהיה זה על ידי, שאהיה כתוב בפתקתו של הקדוש ברוך הוא, שאזכה שהזכות תתגלגל על ידי...

הדברים אמורים לגבינו, כולנו, לפרט ולכלל. ודאי הוא, שאנו חיים בתקופה גורלית, בה הקב"ה משיב לב בנים על אבות, למורשת אבותם, ומעורר את לבבנו אליו, לאמור: "אלכה ואשובה אל אישי הראשון, כי טוב לי אז מעתה", והמונים מתעוררים לתשובה, שבה תלויה הגאולה. הלוואי ונזכה להיות הכלים למשימה כבירה זו, הלוואי ונמצא כתובים בפתקתו של הקב"ה להחיש את קץ הגאולה!

ובה אדע כי עשית חסד עם אדני (כד,יד)

"ובה אדע" - על מי נאמר? במי ידע?

הרב מנחם מנדל קופל זצ"ל, בספרו 'אהבת שלום', עונה על השאלה ומזרז תוך כדי התשובה ליסוד חשוב בעבודת ה': אליעזר היה, כפי שאומרים חז"ל, שולט ביצרו כמו אברהם אבינו, והיה זיו אקונין שלו דומה לשל אברהם אבינו, והיה אליעזר דולה ומשקה מתורתו של רבו. אליעזר זכה אותו יום לנס גדול, הוא יצא בבקר מבאר שבע, ואחר הצהריים מצא את עצמו בחרן, אחרי שקפצה לו הדרך. עכשיו נעמד אליעזר להתפלל לעוד סיעתא דשמיא גדולה - שהשידוך יגמר עוד היום. חשש אליעזר, שמא יתחיל היצר הרע לפתותו, שיפול ברשת הגאווה, שיאמר בלבבו שהכל בזכותו, ושיש לו מהלכים בשמים... לכן התפלל אליעזר: "ובה אדע כי עשית חסד" - שאדע שכל מה שנעשה כאן הוא לא בזכותי ולא ע"י כוחי ועצם ידי, אלא "בה" - בתפלה, הכל בזכות התפלה שהתפללתי אליך.

גם לגמליך אִשָּׁאב (כד, יט). (תפארת שלמה)

נראה לרמז בזה גודל מעלת המחזיקים ידי תלמידי חכמים, הם תמכי אורייתא אף שאין בהם תורה אף על פי כן, גם הם ראויים לשכר טוב ולהשפעות טובות. וזה הפירוש גם לגמליך, הם הגומלין חסדים. אשאב להשפיע להם כל טוב וחסדים רבים.

והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא (כ"ד, כ"א) (פניני תורה וחסידות, גליון 40)

בעניין הצלחת שליחותו של צדיק שמעתי סיפור נפלא, שאירע עם הגאון בעל ה"חזון איש" זי"ע.

הדבר היה בעת אשר בעיר בני ברק התכוננו התושבים לקראת בחירת איש שיעמוד בראשות העיר שהיה אמור להיערך בתוך ימים אחדים, וההתלבטות בין אנשי העיר היה גדול מאוד שלא ידעו במי עדיף לבחור, ומי ימלא את צרכי העיר על צד היותר טוב ברוחניות ובגשמיות.

"החזון איש" בעומק דעתו היה סבור שלטובת העניין צריך בפעם הזאת להתאחד עם דעתם של מנהיגי המזרחי וביחד לכבוש את כיסא של ראשות העיר בני ברק, אך היות שה"חזון איש" כידוע היה דרכו שלא לחתום על כרזות בעניינים כאלו לכן רצה שאחד משאר הרבנים יחתום כדעתו של ה"חזון איש".

קרא ה"חזון איש" לאחד מנאמניו וידידיו הקרובים לו, איש יודע ספר ותלמיד חכם גדול, הרה"ג ר' פייוויל שטיינבערג ז"ל, וביקש ממנו שיואיל לעלות לירושלים ויבקר במעונו של הגאון מטשעבין, ויבקש ממנו בשמו של ה"חזון איש" שיחתום על כרוז הקורא לתושבי העיר בני ברק שיבחרו באותו אדם שגם מנהיגי המזרחי קראו להצביע עבורו.

ר' פייוויל שטיינבערג מילא מיד את רצון צדיק, ועלה לירושלים ומיד נכנס למעונו של הטשעבינער רב, ללא שום השתהות, בחשבו בדעתו שיקבל את מבוקשו תיכף ומיד ויוכל לחזור לבני ברק לבשר לה"חזון איש" ששליחותו נתמלאה על צד היותר טוב, אך לא כאשר חשב היה, כי מיד אחרי שר' פייוויל הציע את בקשתו נדהם לשמוע מפיו של הטשעבינער רב שמסרב הוא לבקשה זו ושאין בדעתו כלל וכלל לחתום על כרוז הקורא ללכת יד ביד עם המזרחי. שאל אותו ר' פייוויל והרי ה"חזון איש" הסכים בדעתו שטוב הדבר כעת ללכת ביחד עם המזרחי, ואמאי הוא מסרב לבקשה, "אמר לו הטשעבינער רב זצ"ל, צודק אתה ש"החזון איש" סבר שכעת הדבר טוב, אך בכל זאת אני רוצה לחתום על כרוז כזה משום שאם אחתום שכדאי ללכת ביחד עם המזרחי הרי בעוד כמה שנים כשיהיה איזה ויכוח, אם צריכים ללכת אתם, או לא, ואז לא יהיה הדבר טוב, יוציאו אנשי המזרחי את מכתבי מהיום ויוכיחו, שאין שום מניעה ללכת אתם. לכן אני רוצה שיהיה לנו שום שייכות עם האנשים ההם".

ר' פייוויל שטיינבערג, שלא רצה לחזור לביתו של ה"חזון איש" בידיים ריקניות, הרהיב בנפשו, ואמר להטשעבינער רב, "אל נא יחר אפך בעבדך, אך הרי אני בא בשליחותו של מר ה"חזון איש", ואיך יתכן ששליחותו של צדיק יכשל באופן נחרץ כזה, שאצטרך לשוב אליו בידי ריקות". ענה לו הטשעבינער רב "הנך רואה בעיניך שהשליחות לא נכשל כלל וכלל, שהרי לא נכשלתי בחתימה על כרוז לא טוב, וזה אכן בזכות היותך שליחו של צדיק ששמר עלי שלא אחתום על דבר שיכול לצאת מזה מכשול לעתיד".

קצת מבולבל חזר ר' פייוויל לבני ברק, ובחוסר חשק נכנס לביתו של ה"חזון איש" וסיפר לו בקול רפה את כל דברי הטשעבינער רב. ה"חזון איש" האזין לדבריו של ר' פייוויל, ומיד אורו עיניו, ולגודל השתוממותו של השליח, הכריז ה"חזון איש" בקול מלא שמחה והתפעלות, "לא ידעתי שבירושלים עדיין נמצאים אנשים גדולים וצדיקים כל כך!"

ויאמר ברוך ה' א-לקי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני ה' (כד כז) (אשר לורבר)

במדרש (בראשית רבה פרשה ס') אמר אליעזר: ממה שקפצה הדרך לפני יודע אני שבדרך נחני ה" בית אחי אדני. ומה בכך שקפצה לו הדרך? שאל המגיד מדובנא, והסביר את דברי חז"ל במשל:

סוחר אחד חפץ להגיע לעיר רחוקה ולשם כך בא בדברים עם אדם שהיה בעליהם של עגלות מסע רבות וביקש ממנו שישכיר לו עגלה ועגלון ראויים כדי שיוכל להגיע למחוז חפצו במהרה. העמיד האיש לסוחר עגלה רתומה לסוסים אבירים, ובחור צעיר שישמש כעגלון, אולם עד מהרה גילה הסוחר כי העגלון הצעיר הוא אילם ואינו יכול לדבר. מיהר הסוחר והתלונן לפני בעל העגלה: מה עשית לי? נתת לי עגלון אילם שאינו יכול לדבר אלי מאומה?... ומה בכך? - תמה בעל העגלון - האם אין זה מספיק שאתה תדבר אליו?... לא ולא - ענה הסוחר - שהרי אם נגיע אל עיר אחת איך אדע שזו העיר בה אני חפץ, אחרי שאין אני מכיר את שפת בני בעיר ההיא? זאת אינה בעיה כלל וכלל - השיב בעל העגלה - כיון שהעגלון לא יעצור כלל עד אשר יגיע אל מחוז חפצך, לכן דע לך כי במקום אשר יעצור את המרכבה שם הוא מחוז חפצך!

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד - אליעזר עבד אברהם הלך למצוא אישה ליצחק במקום אשר לא דרכה בו כף רגלו מעולם, ובכל זאת הלך לחפש באשר ימצא. ואמנם אם הייתה הליכתו כדרך כל הארץ, אז ודאי לא היה יודע אם המקום אליו הגיע הוא המקום בו ימצא את מבוקשו אם לאו, אולם כאשר נעשה עמו חסד מאת ה' יתברך והדרך קפצה לו עד שנעמד במקום ההוא, מזה הבין שבמקום זה כלתה הדרך ובוודאי שכאן ימצא את מבוקשו!

ומובנים היטב דברי המדרש שאמר אליעזר: ממה שקפצה הדרך לפני אני יודע שבדרך נחני ה' בית אחי אדני.

עובד עבודה זרה עדיף על פני אדם מושחת!

כשאליעזר עבד אברהם מגיע לביתו של לבן אומר לבן "בוא ברוך ה' למה תעמוד בחוץ? (אם בשביל עבודה זרה -) ואני פינתי הבית = הוצאתי את העבודה הזרה! הייתכן?! לבן שטוף בעבודה זרה כל כך מהר ויתר עליה? ועוד בשביל אליעזר?!

אומרים בדרך בדיחותא: לבן אהב כסף, זה מה שהוא רצה. והנה מגיע הכסף בכבודו ובעצמו - אם כן - מה צריך עבודה זרה?! כשיש כסף לגוי - האלוהים שלו יכול ללכת הביתה...

הכלי יקר שואל: לבן היה עובד ע"ז (כפי שרואים אח"כ: "ותהינה מורת רוח ליצחק...") למה ליצחק? כי לרבה זה לא הפריע - היא הייתה רגילה לע"ז מהבית) מדוע אברהם אומר לאליעזר לחפש אישה ליצחק מבית אביו? הרי כולם שם עובדי עבודה זרה?!

והוא מבא תירוץ: יש הבדל בין השחתה של מידות להשחתה של השקפה. השקפה לא עוברת בירושה לעומתה מידות - עוברים גם עוברים... הראיה לכך: שלשה שותפים באדם - אבא ואימא נותנים את החומר, הקב"ה נותן את הרוח והנשמה. אם ההורים מביאים את החומר - משמע שאם האבא היה קמצן או קנאי זה עובר לילדים בוודאות. אבל הקב"ה הוא זה שנותן את הרוח אז אפשר להשתחרר מההשקפה. ההוכחה לכך: אברהם יצא מתרח

שעבד עבודה זרה לכן לא הפריע ליצחק ורבקה העבודה זרה אלא המידות שיש להורים. מסקנה: כל מה שבא מהחומר כמו מידות רעות - ההורים מעבירים כי הם נותנים את החומר. וכל מה שבא מהרוח ניתן לעקור ולהפוך את זה כי זה מאת ה'. לכן אם יש הגיון ושכך ניתן לעקור השקפה לגמרי.

חז"ל אומרים בוא וראה כמה הדברים נכונים: אם עמוני ומואבי באים להתגייר - אומרים להם - מצטערים, אי אפשר. הוא שואל למה, מה עשיתי?! עונים לו "על אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים" סבא שלך לפני 2000 שנה לא נתן לנו מים ולחם כשרצינו להיכנס לארץ. הוא שואל - מה זה נוגע אלי?! והתשובה - מכיוון שהחומר עובר בירושה - יש גם לך את זה בגוף. לעומתם עמלק - יש מצווה למחות אותו מעל פני האדמה (אין כיסא ה' שלם עד ששמו ימחה מהעולם) ואם הוא רוצה לחזור - מקבלים אותו - הייתכן?! התשובה היא - כיוון שהוא לא ירא א-לקים (- קרר את האמבטיה) שיבושו של עמלק הוא בהשחתה בהשקפה ואת זה אפשר לעקור אבל השקפה במידות עוברת בירושה.

"וישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי" (כד, לג)

מביא הרב רובינשטיין סיפור נפלא: פעם אחת הגיעו שני מחותנים לדין תורה לפני המגיד מדובנא. אבי החתן - בעל אכסניה הוא, והזמין אליו את משפחת הכלה כדי לסכם את השידוך ביניהם. כשבאו משפחת הכלה, נתן להם האכסנאי סעודה כיד המלך, ולאחר מכן ישבו וסכמו ביניהם את פרטי השידוך, והסתיים הדבר במזל טוב! אולם - טען אבי החתן - חייבים הם לי את דמי הסעודה שאכלו! שהרי בזמן הסעודה עדיין לא היינו מחותנים, ואם כן הסבו על שולחני כאורחים רגילים, וחייבים הם לשלם לי דמי סעודתם... כשאני שומע את טענתך - אמר המגיד - מתורצת לי הקושיה!

כשבא אליעזר לבית בתואל, נתנו לפניו אוכל, אך אליעזר אינו אוכל עד כי ידבר דבריו, וזאת למה?! אלא, מכיר היה אליעזר את המחנות וחשש שאם יאכל ואחר ידבר, יתבע אותו המחנות שישלם את מחיר סעודתו...

ויאמר עבד אברהם אנכי (כד לד)

פעם אחת נזדמן לעיירה אחת רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, בעל ה"חפץ חיים". נכנס אל בית הכנסת וישב אל שלחן בפינה והחל ללמוד. איש לא הכירו ואף הוא לא סיפר לאיש מי הוא.

בשבת לאחר תפילת ערבית ניגש אליו אחד מבעלי הבתים שבעיר וביקש להזמין אותו אל ביתו לסעודת השבת. קם רבי ישראל ואמר בפשטות: "אני החפץ חיים" ... רבי - נבהל האיש - מדוע לא גיליתם עד עכשיו לאף אחד מי אתם?! עד עכשיו - אמר החפץ חיים-לא

הייתה כל סיבה לגלות זאת ואילו עכשיו נחוץ הדבר. מדוע הדבר נחוץ? תמה האיש. השיב החפץ חיים: כאשר לבן הזמין את אליעזר לאכול השיב אליעזר: "עבד אברהם אנכי", ובכך התכוון לומר, דע לך שאני נזהר מאד בכשרות מזוני... כך גם אני - סיים החפץ חיים - כל הזמן אני נזהר ומונע את עצמי מפרסום אולם כאשר מזמינים אותי לסעודה מוכרח אני לגלות את זהותי כדי שלא אכשל חלילה במאכלים שיש בהם פקפוק בדבר כשרותם...

ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר ויאמר עבד אברהם אנכי (כד, לג-לד) (הרב ראובן שמעוני)

מהנהגתו של אליעזר - אומר ה"לקוט הגרשוני" - ניתן ללמד על ההנהגה הראויה בעניין התפלה. לפעמים אדם קם בבוקר, ומיד רוצה לאכול, אך - מה לעשות - אסור לאכול עד אחרי התפלה, אז אין ברירה ומתפללים... זהו שאומר לבן לאליעזר - 'שב תאכל!', ואליעזר עונה: "לא אכל עד אם דברתי דברי", עד לאחר שאתפלל. לבן לא מתרגש מדי, אלא "ויאמר דבר" - הוא אומר: "תגיד מהר ובקצור מה שאתה חייב, ותוכל לאכול". היצר אומר כמוהו: "נו, אחת ושתיים תתפלל, ותוכל לאכול כבר". אך אליעזר עונה: "לא! לא!! - עבד אברהם אנכי", אצלנו תפלה היא משהו הרבה יותר רציני וחשוב, זה לא משהו שאנחנו מנסים לסיים אחת ושתיים רק כדי לאכול...

"ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי" (כד, לט) ("נחל אליהו" עמ' ע')

אלי כתיב, בת הייתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך. (רש"י) נראה לומר פה רמז נפלא: בהמשך, אליעזר אומר ללבן ובתואל (פסוק מט): "ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת את אדוני הגידו לי ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל". אומר רש"י: על ימין - מבנות ישמעאל, על שמאל - מבנות לוט שהיה יושב לשמאלו של אברהם. אליעזר אומר ללבן ובתואל שיש לו שתי אופציות לקחת אישה, או מבנות ישמעאל או מבנות לוט. אבל בהתחלה אליעזר חשב שגם הוא אופציה, ויש שלוש אופציות: אליעזר, לוט וישמעאל. ומעתה יש לומר: אלי כתיב, 'אלי' זה ראשי תיבות אליעזר, לוט, ישמעאל, אבל אחרי שהוא שמע מאברהם שאין ארור נדבק בברוך, והאופציה של אליעזר ירדה מי נשאר? לוט וישמעאל, וזה מרומז בכתוב כאן: "ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת את אדוני הגידו לי", האל"ף ירד מ'אלי' ונשאר 'לי' - לוט וישמעאל, ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל - אפנה ל'לי' לוט וישמעאל.

ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי (כד, לט) (אשר לורבר)

מפרש רש"י: מדוע נאמר כאן "אלי" בכתוב חסר בלא האות "ו"? זאת משום שבת הייתה לו לאליעזר והיה מנסה למצוא סיבה להשיא את ביתו ליצחק.

לכאורה יש להקשות - שאל המגיד מדובנא - מדוע רש"י מדייק כן בפסוק זה כאשר אליעזר מספר את הדברים בבית בתואל והרי היה צריך לדייק כן לעיל (פרק כד פסוק ה)

כאשר דיבר אליעזר עם אברהם אבינו עצמו ואמר: "אולי לא תאבה" ששם נכתב בכתוב מלא "אולי". ועוד יש להקשות - המשיך המגיד ושאל - מה ראה אליעזר לספר ללבן ובתואל את אשר היה עם ליבו שביקש לתת את ביתו ליצחק?

ותירץ המגיד במשל: סוחר אחד רגיל היה לשלוח את משרתו אל העיר הגדולה כדי לקנות סחורה בהקפה אצל סיטונאי גדול. בכל חודש היה משרת משלם על הסחורה שלקח בהקפה בחודש הקודם ונוטל עוד מלאי כדי למכור בחודש הבא. יום אחד עלתה מחשבה רעה בליבו של הסוחר וזמם למעול באמונו של הסיטונאי מה עשה? קרא למשרתו ואמר לו: הפעם, כאשר תיסע אל הסיטונאי כך מאתו סחורה בממון רב מאד ויותר לא נשוב לקנות ממנו ולא נשלם מאומה... המשרת שהיה אדם נאמן, נבהל ממחשבת אדוניו ואמר: לדעתי לא ירצה הסיטונאי לתת לנו סחורה בממון רב מדוע לא? - ענה הסוחר בכעס - מדוע שישנה במנהגו אתנו מאז ומעולם?

בלית ברירה קם המשרת ונסע אל העיר הגדולה, בהגיעו אל הסיטונאי פתח ואמר: אדני ביקש ממני שאבוא אליך ואקח סחורה בממון רב, אמרתי לו כי לדעתי לא תרצה לתת לו, אולם אדני ציווה אותי שאלך למרות הכל... הסיטונאי הפיקח שהכיר היטב את המשרת הבין מתוך אריכות דבריו שהוא מתכוון לרמוז לו שלא כדאי הפעם לתת סחורה בהקפה, כי אין בדעתו של הסוחר לשלם עליה כלל וכלל... שילח הסיטונאי את המשרת חזרה אל אדוניו בידיים ריקות.

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד - אליעזר היה מנסה למצוא סיבה שלא תאבה שום אישה ללכת אחריו ואז יוכל להשיא את בתו ליצחק, ודווקא כאשר עמד לפני לבן ובתואל סיפר להם את אשר אמר לאברהם "אולי לא תלך האשה אחרי" בתקווה שאולי למשמע הדברים יכנס ספק לליבם שהרי מדוע שהאישה לא תאבה ללכת אחריו? אולי יש איזה חשש שמפניו עלולה האישה לא ללכת אחריו?... ומשום כך - סיים המגיד - דייק רש"י כן על הפסוק שכתוב בו "אלי" חסר, כי עיקר הדרש נלמד ממנו.

אין ארור מתדבק בברוך.

לרבה של קובנא הגה"צ רבי לייב שפירא זצוק"ל הציעו פעם שידוך את בנו של גביר העיר שהיה בור וע"ה גמור, אמר הרב לשדכן שא"א לגמור את השידוך כי שם החתן הוא כשמי, תמה השדכן ואמר והרי שמו של החתן הוא משה ולא לייב כשמו של הרב, א"ל הרב הרי אחז"ל כל המשיא בתו לע"ה כאילו כפתה לפני ארי ונמצא לפי"ז כי ע"ה נקרא בשם ארי (לייב) וא"כ שמו כשמי.

קפיצת הדרך (ניצוצי התורה)

רב אחד נסע למרחקים בכדי לגמור שידוך עבור בנו עם בתו של אחד מהגבירים שהיה גר בעיר הנ"ל ובדרך נכנס הרב לאכסניה לנוח ושאל הרב את בעל האכסניה אם הוא מכיר את הגביר הנ"ל וענה לו שהוא מכירו והוא מפורסם בתור רמאי וגנב ואין תוכו כבד, כשיצאו מהאכסניה אמר הרב לבנו שכעת הוא מבין את הצורך בכך שנעשה נס לאליעזר והגיע לחרון בקפיצת הדרך כי אם היה נוסע בדרך רגילה והיה נופש בדרך באיזה אכסניה היה שומע סיפורים על טיבו של לבן ואליעזר היה חוזר אל אברהם בידיים ריקות ולכן נעשה לו נס זה של קפיצת הדרך.

ואבוא היום אל העין (כ"ד, מ"ב)

מסופר על הגאון הצדיק רבי שבתי הכהן זצ"ל מחכמי ווילנא שבילדותו ניכר בו חריפות שיכלו ותפיסתו המהירה. ובהיותו בתלמוד תורה למד את פרשת "חיי שרה", וכשהגיע לפסוק: "ואבוא היום אל העין" קרא את פירוש רש"י שאומר: "היום יצאתי והיום באתי, ומכאן שקפצה לו הדרך". עמד ושאל את רבו: כיצד לא חשש אליעזר לספר להורים של רבקה שהייתה לו "קפיצת הדרך", והלוא הם לא יאמינו לו? כששמעו הרב והתלמידים את שאלתו, ניסו לתת לו תשובה אך ללא הצלחה. לפתע "אורו עיניו" של שבתי הקטן ואמר: לפני כמה פסוקים קראנו "ותלד אשת אדוני בן לאדוני אחרי זקנתה וייתן לו את כל אשר לו". ושם פירש רש"י: "שטר מתנה הראה להם". וכידוע שבשטר זה היה כתוב גם "התאריך", ולכן כיון שנכתב השטר באותו היום, על כן היה יכול אליעזר להוכיח להם שנעשה לו "נס" וקפצה לו הדרך.

ואברך את ה' א-לקי וגו' אשר הנחני בדרך אמת (כ"ד, מ"ה) (סיפורי צדיקים)

מסופר על הרה"ק רבי יוסף שלמה כהנמן מפוניבז' זיע"א, שהוזמן להשתתף במסיבת אירוסין של בן תורה חשוב, ונתכבד שמה לדרוש בשבחם של חתן וכלה. שני הצדדים היו ממידועיו, פתח ואמר, מצינו בפרשת השבוע חיי שרה סיפור מלא, כיצד הלך אליעזר לשדך את רבקה ליצחק, הסיפור נכתב פעמיים, אחת כשהדברים התרחשו לפי סדר המאורעות הכתובים בפרשה, ושנית כשאליעזר מגולל את הדברים באזני משפחת רבקה. והרי כל הפרטים בשתי המהדורות של הסיפור זהים כמעט לחלוטין, לשם מה איפוא כפילות זו?

אלא בנוהג שבעולם, רוב השדכנים מרשים לעצמם לדבר בשתי לשונות, אצל צד המחזק מדברים כך, ואצל צד הכלה מדברים אחרת, הכל לפי ראות עיניהם, לפי שנדמה להם שבדרך זו יעלה בידם להביא את השידוך לידי גמר טוב. אליעזר עבד אברהם אבינו ע"ה, שאפשר אולי לכנותו בתואר אבי השדכנים, והוא דולה ומשקה מתורת רבו, בא ללמדנו, שאין צורך כלל בתכסיסים כאלה, ואל לשדכנים לזוז מן האמת כמלוא נימה, יפה שיחתן של עבדי אבות אליעזר, כפי שקוראים בפרשה סיפר דברים כהווייתם ממש, ושיחזר את השתלשלות המאורעות בדיוק כפי שהם התרחשו, מבלי שיזדקק לייפות ולפאר את סיפורו.

בשידוך הנוכחי הפטיר הרב, שנשלם ג"כ ברוחו של אברהם אבינו, אף אחד מהצדדים לא שינה בדיבורו, גם השדכנים לא היו זקוקים לספר מעלות ושבחים שאינם במציאות.

"ואשם הנזם על אפה והצמידים על ידיה" (כ"ד, מ"ז):

כתיב "ואשם" חסר יו"ד ולא "ואשים", ללמדך שלא נגע אליעזר בבשרה כלל ואף לא באחת מיו"ד אצבעותיו.

"מה' יצא הדבר לא נוכל דבר עליך רע או טוב הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדונך כאשר דבר ה'"

כמה שאלות לבירור: מה לשני הרשעים לבן ובתואל לומר מה' יצא הדבר?! ועוד מדוע לאחר שהסכימו על השידוך הם מנסים להיפטר מרבקה ומיד אומרים לו "קח ולך" הייתכן?! הלא צריך לעשות חתונה?! ואיך הסיקו שני הרשעים הללו שהיא מתאימה לבן אדונך? תשובה אחת לכל השאלות: מבחן החסד שעמדה בו רבקה גרם לחלחלה ממשית לכל בני הבית...

כשאליעזר מספר ללבן ובתואל איך רבקה עשתה חסד הם המומים, וכשהוא מתפאר בה ואומר איזה חינוך היא קיבלה ששאלתי האם יש מקום ללין (ללילה אחד) והיא השיבה שיש מקום ללון (הרבה לילות)... לבן ובתואל המומים מהתנהגותה של רבקה ואומרים לו - "זה לא החינוך מהבית, זה מה' יצא..." "קח ולך!" - אל תשאיר לנו אותה כאן - זה נזק כלכלי!!! ואם תשאל אם הם מתאימים? - אומרים בתואל ולבן לאליעזר - שמענו שגם אצל אברהם מחלקים אוכל בחינם ונותנים לישון חופשי אז זה ממש "ענבי הגפן בענבי הגפן" לבן ובתואל הללו רשעים ומפחדים מחסד אצלם בבית... ממילא: "ותהי אישה לבן אדונך כאשר דיבר ה'..."

"ואברך את ה' א-לקי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת" (כד, מח)

מה עניין "הנחני בדרך אמת" לכל השתלשלות העניינים עם רבקה? אומרים העולם: אי אפשר לשידוך בלא שקרים, וכאשר אליעזר הצליח בשידוך בלי להוציא מפיו אפילו שקר אחד, ועוד עם מחותן כלבן, הרי זה דבר נדיר, ויש צורך מיוחד להודות עליו לקב"ה על "אשר הנחני בדרך אמת..."

ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר (כד, נ)

במדרש (שוחר טוב נט) אמרו: בוא וראה כמה קשה הוא הזיווג, שמן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, שהקב"ה מייחד שמו על הזיווג. בתורה כתוב: "ויען לבן ובתואל מה' יצא הדבר". ובנביאים כתוב: "ואביו ואימו לא ידעו כי מה' היא". ובכתובים כתוב: "ומה' אישה משכלת". מכאן שייחד הקב"ה שמו על הזיווג. ע"כ.

בספר "הפרשה המחכימה" מובאים דברי ה"חזון איש", שגם בזמן הזה, הוא זמן של הסתרת פנים, אבל בשידוכים רואים בעין ובחוש השגחה פרטית. ויש להוסיף, שזה שהביאו בגמרא את הפסוק "מה יצא הדבר" הנאמר על ידי לבן ובתואל, להשמיענו שאפילו רשעים כמותם השגיחו בשידוך שהוא מאת ה' יתברך. אנו עדים היום להקפדה ולבירור העמוק שעושים הרבנים על מנת שלא תהיה מכשלה של נישואי תערובת. לעיתים יכולים להגיע לנישואים פסולים של קירבה האסורה מן התורה, ולצערנו יש מקרים שאי אפשר להגיע לבירור יסודי ואז יוצאות להן תקלות של נישואים פסולים האסורים על פי התורה. אך פעמים שיש סיעתא דשמיא והקב"ה מאיר את עיניו של הדיין עד שהוא מגיע לחקר האמת.

בספר "אביהם של ישראל" על הצדיק המקובל, הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל, מובא מעשה נפלא ומרטיט בו נתגלה ברגע האחרון זיווג שהוא "לא מן השמיים". סיפור זה התרחש כשהרב שימש כדיין בבית – הדין של באר שבע, וזהו ספק סיפור על פיקחות ספק סיפור על רוח הקודש, אך בוודאי זהו סיפור על רגישות: קבצנית אחת הייתה מסתובבת ברחובות תל – אביב והייתה מספרת לכל דורש כי גנבו ממנה ילד ומכרו אותו לאחרים. כיוון שהיא הייתה נראית מאוד מוזנחת, אף אחד לא היה שם לב על דבריה, והיא הייתה הולכת עם כאבה וצערה ואין שומע לה. לאותה אישה הייתה בת שהתרחקה מהדרך של אימה, לא עסקה בקבצנות והתקדמה בחיים, בדרכה. יום אחד ביקשה הבת להתחתן ודרשו ממנה הוכחה על יהדותה ועל רווקותה. היא הביאה את אימה לבית – הדין בבאר שבע. הרב מרדכי אליהו זצ"ל קיבל את האימא ואת הבת ושמע את דבריהן. אחר כך הוא שאל את האימא: "האם את זוכרת את הבן שלך?" האימא התחילה לבכות ואמרה: "בוודאי שאני זוכרת, כמו היום. הייתה לו שומה על כתפו הימנית." וסימנה בידה על המקום בו הייתה לבנה שומה. היא גם סיפרה שיש לשומה הזאת צורה מיוחדת שאין לאף שומה אחרת. חבריו הדיינים של הרב אליהו תמהו ושאלו אותו: "האם אתה מאמין לשוטה זאת?!" הוא השיב להם: "מה זה חשוב כעת?". עוד אמר להם הרב, שכתוב בגמרא ש"שוטה – בחדא מילתא לא סריך". זאת אומרת: שוטה לא נדבק לומר דבר אחד של שטות כל הימים, ואם היא אומרת אותו הדבר כל הזמן, כנראה שיש בזה אמת. בכל מקרה, ביקש הרב מאחד מחבריו של החתן שילך אתו למקווה לפני האירוסין והחתונה. שם הוא יסתכל אם יש לו שומה בכתפו במקום שאימא שלו אמרה. החבר עשה כן ואמר לרב שאכן יש לו שומה על כתפו הימנית. ולא עוד, אלא שצורתה מיוחדת בדיוק כפי שתיארה האימא... קרא הרב לחתן ושאל אותו מי ההורים שלו. הוא אמר מיד את שמות ההורים שהוא גדל אצלם. שאל אותו הרב אליהו: "האם אתה בן מאומץ?". השיב החתן: "לא". שאל הרב: "האם אתה דומה להורים שלך?". אמר החתן: "ממש ממש לא!" קרא הרב להורים שגידלו אותו ואמר להם שכעת הבן שלהם הולך להתחתן ושיגידו לו את האמת האם הוא הבן שלהם. להפתעתו הם אמרו לו: "לא. הוא בן מאומץ שלנו, שאינו רשום בשום מקום." קרא הרב לחתן ולכלה ואמר להם: "דעו לכם שאתם אח ואחות! אתה לא בן של האנשים האלה שגדלת אצלם. אתה הבן של הקבצנית". החתן התרעם ולא קיבל את הדברים. ביקש ממנו הרב אליהו: "תמתין פה ותראה בעיניך." קרא הרב להורים שגידלו

אותו ושאל אותם בפניו: "אתם ילדתם אותו?", אמרו: "לא." קרא הרב לאימא הקבצנית וביקש ממנה לפני כולם: "ספרי לנו על הבן האובד שלך". היא החלה לספר כי היא מסתובבת ברחובות כבר הרבה שנים והיה לה בן כזה וכזה ולקחו אותו ממנה כאילו מרחמים, אך מאז אין לה מנוחת הנפש. שאל אותה הרב: "אילו סימנים היו בבן שלך?". היא אמרה את סימן השומה שהייתה לו כתף ימין. הבחור החל להחוויר. עוד שאל אותה הרב: "מה הייתה צורה השומה?", והיא תיארה את צורתה במדויק. הבן התעלף. האימא נבהלה ועוררו את הבן, שישב חיוור על כיסאו. הרב ביקש מהאימא עוד סימנים בגופו של הבן האובד והיא אמרה עוד ועוד סימנים שהיו ידועים רק לה. שאל הרב אליהו את הבן: "האם זה כך?" הוא הנהן בראשו. אמר לה הרב: "זה הבן שלך! כמעט הוא התחתן עם הבת שלך ורק בגלל שאת לא ויתרת על האימהות שלך הוא לא התחתן עם אחותו וחזר אליך..."

מה' יצא הדבר (כדג) (הרב ראובן שמעוני)

סיפור השגחה מדהים מספרים אודות רבינו החפץ חיים זצ"ל: לאחר אחת הוועידות בוויילנא, מיהר החפץ חיים להגיע אל הרכבת שבעוד חצי שעה עמדה לצאת לכיוון עירו ראדין. אלא שרבים מבני העיר המתינו לחפץ חיים, וביקשו ליטול ממנו עצה וברכה. החפץ חיים היה אז בן למעלה מתשעים שנה, וההתייחסות לכל הפניות הייתה מאוד קשה עליו, ובפרט שעומד לאחר את הרכבת, אך בכל זאת חשש שאילו יתעלם מהאנשים, יתכן ויהיה בכך חילול השם, ולכן החליט להתעכב ולהתייחס לכולם. ומה אירע לבסוף? - החפץ חיים הגיע אל התחנה באיחור של כמה רגעים... הרכבת כבר יצאה לדרכה, וככל הנראה עתה יצטרך להמתין במקום כשעתיים. חלפו כמה דקות, ואירע דבר-פלא. לתחנה הגיעה רכבת, והוכרז כי היא יוצאת לכיוון ראדין!

למחרת, פורסמה בעיתונים מודעת התנצלות מטעם חברת הרכבות עקב התקלה שאירעה אתמול... התברר שהרכבת שהגיעה באופן לא שיגרתי אל התחנה, לא הייתה אלא הרכבת שיצאה ממנה לפני מספר דקות. הרכבת עצרה בתחנה בוויילנא למספר דקות, ולאחר מכן יצאה לדרכה, אך לא לכיוון ראדין, אלא לכיוון ההפוך... רק כעבור כמה דקות של נסיעה, התגלתה הטעות הנדירה, ושוב חזרה הרכבת על עקבותיה, לעבר התחנה ממנה יצאה, ומשם אספה את רבינו החפץ חיים...

והנה, אל הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א ניגש אחד הרבנים החשובים, סיפר את המעשה המופלא הנ"ל, וביקש לשמוע את 'תגובת' רבינו שר התורה. הגר"ח קניבסקי חיך ואמר: מדוע לנו ללכת רחוק עד לחפץ חיים... גם בימינו אנו ישנה השגחה מיוחדת על המוסרים נפשם ללמוד תורה בהתמדה. הנה, סיפר הגר"ח, הכרתי אברך תלמיד חכם שעמל היה בתורה מתוך הדחק, ושמר בהקפדה רבה על סדרי הלימוד. העניות אצל אותו אברך הייתה כה גדולה, עד שלא היה לו מספיק כסף בכדי לרכוש לעצמו שעון מעורר. ועמדה בפניו בעיה שהטרידה אותו מאוד - מכיוון שהיה מותש מאוד בשעות הצהריים לאחר לימוד מייגע של שעות רבות, הוצרך לישון מעט על מנת שיוכל להמשיך ללמוד בשקידה. אלא שירא היה שמא לא יתעורר בזמן, ויאחר חלילה לסדר הצהרים של הכולל. טרם שכב

לנוח, התפלל אל הקב"ה שיזכה לקום בזמן, בשעה שלוש וחצי, כך שיוכל להמשיך בשמירת הסדרים שלו. הוא התפלל מכל הלב, והשם יתברך האזין. הנה היה שוקע התלמיד חכם בשינה עמוקה, ובשלוש וחצי בדיוק, כשהיה צריך להתעורר, נכנס אל החדר - - - זבוב טורדני ש'נחת' עליו ו...הקיצו! וכך אירע מדי יום, הזבוב לא פספס אפילו יום אחד. בשעה שהיה אמור להתעורר, היה מגיע הזבוב ומקיצו. וכך הצליח לשמור את הסדרים באופן מופלא. פלאי פלאים! נוכחנו, סיים הגר"ח שליט"א, כי גם בימינו, חופפת השגחה פרטית מיוחדת סביב יראי ה' המוסרים עצמם ללימוד התורה בכל נפשם.

הנה רבקה לפניך קח ולך ... (כד, נא) (אוהב תורה)

אליעזר מספר ללבן ולבתואל על שליחותו ובסיום סיפורו הוא אומר: "הגידו לי החלטתכם". ולפלא, לבן ובתואל עונים לו תשובה, שלכאורה, אינה מתאימה לרשעים: "ויען לבן ובתואל מה' יצא הדבר גו' הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אישה לבן אדוניך כאשר דיבר ה'".

לכאורה, צריך להבין כיצד במהירות כה רבה נתנו לבן ובתואל את רבקה בלי לבדוק על החתן המיועד? מנין להם שהוא, אליעזר, שלוחו של אברהם? וכי אותו רמאי נהפך בן רגע למאמין? ועוד, אם באמת היה מוכן לבן לתתה בקלות, מדוע שוב חזר בו וניסה לעכבה "אולי תשב אתנו הנערה ימים או עשור" וכן באומרו "נקרא לנערה ונשאלה את פיה"?

מתוך ה"כתב סופר", דאף זה היה מתכסיסיו של לבן הארמי, שהרי טבעו של עולם כאשר באים לאדם להציע בפניו שידוך לבתו, הריהו חוקר בתחילה בטיבו של הבחור ומשפחתו ואחר מכן מתחיל הוא למנות את מעלותיה של בתו כדי לשבחה בעיני הבריות שיקפצו לקחתה. אך אם יתנהג האדם כשיבואו להציע בפניו שידוך לבתו ויאמר "הנה היא לפניכם קחו ולכו" ולא ידרוש בטיבו של החתן ומשפחתו כלום, הרי הדבר אומר דרשני ומסתמא מקחו רע ועל כן מחפש הוא להפטר מבתו זאת בכל מחיר. כך חשב לבן בתחילה באומרו "הנה רבקה לפניך קח ולך". הוא סבר שבתשובתו זו ייסוג אליעזר מבקשתו ולא ירצה לקחתה, אך כשראה שאליעזר אכן מתכוון ברצינות לקחתה ואף לא להתמהמה, אז הוא מחפש אמתלות כדי לעכבה. פתאום הוא נזכר שצריך לשאול את רבקה – "ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה" – ומדוע קודם לא חשב לשאול? אלא שהיה בטוח שאליעזר ייסוג מבקשתו.

ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן לאחיה ולאמה (כד נג) (גד שכטמן)

וצריך להבין: בשלמא כלי כסף תכשיטים ומגדנות, מובן שלקח אתו אליעזר לצורך נתינת מתנות. אבל מדוע לקח עמו בגדים? וכי ידע מי תהיה הכלה שהוא יביא משם ליצחק? והרי בבגדים לא כל הבנות שוות וצריכים מידות מסוימות, ומשמע בפשטות שלקח גם בגדים למשפחתה ולא רק לה.

אלא מתרץ הרה"ק כ"ק מרן המהרי"ד מבעלזא זי"ע [בשבת זו היא"צ שלון]: שאברהם שלח עם אליעזר בגדים צנועים להראות לכלה. והיה - אם אחרי שתראה את הסגנון שבו מתלבשים בביתו של אברהם ותסכים ללבוש כאלו בגדים - רק אז יביאה אליעזר לביתו של אברהם. ודפח"ח.

מידות טובות

החפץ חיים שואל מדוע תילי תילים של הלכות הרי הם בתורה ברמיזה בלבד, ורק מידות טובות אלו של רבקה אמנו שבפרשתנו כתובות בפירוש גמור, ומבאר שיש דברים שנכתבו לידיעה בעלמא כגון הלכות שבת וכיו"ב שהעיקר היא ידיעת האיסור וההיתר, ולזה לא נכתבו ביותר מרמיזא מפני שדי בכך שידעו זאת על ידי הרמז גם אם הלימוד הוא מאות אחת, אבל יש דברים שהם "חובת הלבבות", מידות האט מיט דעם הארץ, הרי זה כמו תרופה שנוטלים אותה לחיזוק הלב, שאין די במה שיודעים אופן נטילתה ונוטלים אותה, אלא צריך תמיד לחזור ולקחת אותה. על כן התורה מאריכה בסיפור המידות טובות, ולחיות עם האמונה, כמו שמבואר בארוכה במעשה דאליעזר כשהלך לחפש את בת זוגו ליצחק, איך שמבואר שם עניני השגחה פרטית בארוכה ומידותיה הטובות של רבקה אמנו.

אחותינו את היי לאלפי רבבה (כד,ס).

נראה על דרך הלצה, דלבן ירא שתשתכח ממנו, כי על ידי שיהיה לה טוב בבית בעלה תשכח ממשפחתה ומבית אביה, לכן אמר לה את היי לאלפי – לאלפים רבים, אבל תזכרי תמיד, - רבב"ה – ראשי תיבות ר'בקה ב'ת ב'תואל ה'ארמי, שתזכרי את משפחתך ואת בתואל הארמי.

"ויצא יצחק לשוֹח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים" (כד, סג) (פנינים)

הסבר חריף (וכל כך אמת...) אמר פעם המגיד הירושלמי הגה"צ רבי מרדכי דרוק זי"ע לבני שיחו באחד הדרשות המלהיבות שנשא: רצונכם לראות ולהבין מהו הפירוש "אדם רואה את מה שהוא"! בואו וראו: בפסוק הנ"ל כתוב שיצחק יוצא לשדה ומרחוק מגיעה רבקה רכובה על גמל ונערותיה עמה, וישא עיניו וירא והנה גמלים באים" - יצחק שהיה באמת קדוש ופרוש ראה בעיניו 'גמלים באים' ותו לא! אך בואו ונדלג לרגע ל'פרשת וישלח' שם מסופר שיעקב הכין לעשיו דורון שלם בשביל לשבר את עיניו אותו רשע - עזים, רחלים, גמלים, פרות, פרים וכו', ולאחר מכן בסוף, שם את הנשים והילדים. ומה כתוב שם: "וישא עשו את עיניו וירא את הנשים והילדים"... מכל המשלחת הכבודה הזאת של בעלי החיים צדה את עינו רק את 'הנשים והילדים', יודעים אתם למה? כי זה עשו!!! ועשו שבתוך תוכו הוא שקוץ ומשוקץ טמא ונבזה אז כשהוא מביט הוא רואה מבין כל מאות בעלי החיים רק את 'הנשים' - כי זה הוא!... אבל יצחק שהוא עצמו קדוש בצורה אמתית רואה רק 'גמלים באים', הגם שהיו רכובים עליהם רבקה ונערותיה. לומר לך: אדם רואה את מה שהוא בפנימיותו - את מה שהוא חושק לראות"!!!

ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה... ויקח את רבקה ותהי לו לאשה... (כד סו) (הרב יעקב חזן)

"גלה לו נסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושינזדמנה לו רבקה בתפלתו" (רש"י).

ובכל זאת באונקלוס תרגם "וַיִּחְזֹא וְהָאֵתְקִינָן עֹבְדֵי שָׁרָה אִמִּיהָ" זאת אומרת שיצחק לא התפעל מן המופתים הללו כל זמן שלא תהה מי היא רבקה באמת. אך משראה שמעשיה מתוקנים כמעשי אמו שרה אז לקחה לאשה, לומר לך כי ניסים אינם ראיה לצדקות, אך אם נאים מעשיה אזי אפשר לצרף גם את הניסים הללו כהוכחה לצדקותה.

מבחן החסד של אליעזר אל מול מבחן הכניסה לבית של יצחק

התורה מתארת את המבחן שעושה אליעזר לרבקה. הייתכן?! האם כל האפיונים של "האישה האידיאלית" מסתכמים בעשיית חסד? חסר עוד מה לבדוק?! ועוד, כשרואה יצחק את רבקה - התורה אומרת שעשה לה אף הוא עוד מבחן - "ויביאה האוהלה שרה אמו". ראה שהנר דלוק מערב שבת עד ערב שבת, שורה ברכה בעיסה וענן חזר על האוהל ורק אז - "ותהי לו לאשה וינחם יצחק אחרי אמו".

מה המשמעות של המבחן הזה? כנראה ליצחק היו עוד המון הצעות טובות, אבל המבחן הוא - כנסי לאוהל ונראה אם הסימנים חזרו... מה הבוחן בזה? אליעזר מחפש אישה בעלת חסד כיוון שהוא יודע שעל מנת לשרוד בביתו של אברהם חייבת האישה להיות בעלת חסד. חסד של אמת יש לשני דברים: למת ולבעל חיים - שניהם לא יכולים להחזיר טובה אף פעם... אם היא תעמוד במבחן החסד הזה - להשקות את הגמלים - "אותה הוכחת לאברהם ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני".

המבחן של יצחק היו בשלושת הדברים שהיו אצל אמו:

(1) ענן קשור על האוהל, ענן מסמל את השלום, כפי שאנו אומרים בכל ערב: "ופרוש עלינו סוכת שלומך" - סוכות הם זכר לענני הכבוד. כשיש מריבה בבית האימא יודעת להשכין שלום בין האחים, בין האבא לילדים. ואם לא אז יש - חורבן הבית.

(2) ברכה בעיסה - אישה שמבשלת ומקבלת אורחים במאור פנים - אף פעם לא יחסר לה לתת לאורחים - יש ברכה בעיסה. כזו אישה הייתה שרה. נתאר לעצמינו שאני בא עם אורח הביתה והאישה פותחת את הדלת ושואלת "מי זה?!"... אוי לאותה בושה ("כי באפם הרגו איש" - אפשר להרוג אדם כשרק מעקמים את האף). לעומת זאת שרה קיבלה כל אחד במאור פנים - "בואו, ברוכים הבאים". את זה חיפש יצחק - חסד בלבד לא מספיק. חשוב לא פחות מאור פנים...

(3) נר דולק מערב שבת לערב שבת: הזמן הרגוע ביותר של האישה הוא לאחר שהיא מדליקה נר שבת: כל המתח והבלגן מאחוריה, הבעל הלך לבית כנסת (יש כאלה שאצלן זה לא בגלל שסיימו הכל אלא בגלל שהבעל הלך לבית הכנסת...) הכל נעים ורגוע... כזו

הייתה שרה אמנו: ברוגע נפשי מערב שבת לערב שבת. כזו אישה מחפש יצחק וזהו "וינחם יצחק אחרי אמו" - ראה שיש ברבקה את כל שלושת המידות הללו במלואן.

שלמה המלך אומר "אשת חייל מי ימצא", ובסוף אומר "רבות בנות עשו חיל" - תחליט - קשה למצוא או יש הרבה כאלה?! התירוף פשוט: בנות (לפני החתונה) - יש הרבה שעוזרות ועושות המון, אבל אחרי הנישואים - האם הן באמת עושות או שהן עייפות ממה שעשו בבית אביהן?...

"אשת חיל מי ימצא" - אחרי שהיא באה לאוהל ויצחק רואה שהיא ממשיכה את הדרך של החסד במאור פנים מתוך רוגע והשכנת שלום - מבין יצחק שזו אשת חיל.. היא זהה לשרה אמו.

שרה עמדה בשתי המבחנים בהצלחה מרובה!...

"ויבאה יצחק האהלה... ותהי לו לאשה ויאהבה" [כד, סז] (ופריו מתוק)

מעשה בבחור כבן 28, שזכה להתארס בשעה טובה עם בת ישראל כשרה. והנה, מספר שבועות לפני מועד החתונה החל הבחור להרגיש רגשי חרטה מהשידוך, עד שחשב בליבו לבטל את החתונה... פנה אפוא לרבו, הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה זצ"ל, והתלונן 'כל השידוך נכפה עלי מחמת לחץ... אני כלל לא שלם עמו, כי איני מרגיש שום זיקה רגשית לכלה'... אמר לו הרב וולבה, שיש כאן עניין חמור מאוד של ביזיון נורא לבת ישראל באם השידוך יתפרק לפתע, ובפרט כשכבר נקבע מועד החתונה; אך מאידך, איך אוכל לכפות עליך להינשא עם אחת שאינך רוצה בה כלל, אולי בכל זאת יש כאן סיבה קצת מוצדקת... הרב וולבה הפטיר, שעניין חמור כזה יש להגיש לפני פוסק הדור - מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל. התקשר הרב וולבה אל אחיינו, הרה"ג ר' בן ציון קוק שליט"א, ממקורבי מרן הגר"ש, וביקש להיכנס בדחיפות עם הבחור אל רבן של ישראל, ולשמוע את חוות דעתו. ואכן, נכנסו אל הקודש פנימה, והציעו את הבעיה.

וכיצד הגיב הרב אלישיב? - הוא פנה אל הבחור ושאלו: 'אם היית יודע שאין כלה אחרת בעולם חוץ ממנה, היא זאת היחידה שאתה יכול למצוא - האם גם אז לא היית מתחתן אתה, או שמא היא כל כך דוחה אותך, שאפילו אם היית יודע שאין אחרת, גם אז לא היית נושא אותה לאשה '...? השיב החתן: 'אם הייתי יודע שאין לי אחרת, הייתי מסכים'. 'אמר לו הרב אלישיב: 'דע לך שאתה אכן במצב הזה. מבחינתך אין אחרת בעולם מלבד ארוסתך!... ומדוע אין לך אחרת חוץ ממנה?' - המשיך מרן זצ"ל והסביר לחתן - 'כי בת ישראל אסור לבייש; אם חלילה תבטל את השידוך ותבייש אותה, אתה יודע במה זה כרוך?... וממילא אין לך אחרת ועליך להתחתן אתה!...

ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאישה (כד סז) (מאור ישראל דרושים עמ' שח)

ומדוע הכניס יצחק את רבקה דווקא לאוהל של שרה אימו ? הסביר מרן מאור ישראל רבינו עובדיה יוסף צוק"ל זיע"א: הנה אמרו חז"ל, "כל המשמח חתן וכלה, כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים", ולכאורה היה צריך לומר, כאילו בונה בנין בירושלים ? אלא ההסבר הוא, כשאדם רוצה לבנות בנין על שטח מסוים, מביא אדריכל שמתכנן ומשרטט לו תוכנית כאוות נפשו, אולם אדם שיש לו בנין שנחרב, וחפץ לבנות אותו חזרה, הרי שבאופן זה הוא מוגבל לבנות את הבית במתכונת הקודמת, על פי חורבות הבית הקודם. וזוהי הכוונה אצל חתן וכלה אשר בונים ומקימים בית בישראל, רומזים להם כי עליהם מוטלת החובה לבנות את ביתם כמתכונת המסורת שהנחילו לנו אבותינו, ולא לעשות בנין ובית חדש כרצון איש ואיש, אלא עליהם לייסד ולהשתית את ביתם כמסורת אבותינו מימים ימימה, ולכן אמרו: "כאילו בונה חורבה אחת מחורבות ירושלים". ואף המשמחים את החתן והכלה, יהיו פניהם כלפי הקודש להסביר להם את ייעודם ותפקידם להקים בית נאמן בישראל כמסורת אבותינו, והיו לגפן תפארתן. ולפי זה יובן, כי יצחק רמז לרבקה כי יבנו את ביתם על פי המסורת והדרך שהנחילו לו אברהם ושרה, ולכן הכניס אותה לאוהל שרה דווקא.

"ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ותהי לו לאשה ויאהבה... ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" (כ"ה,א')

הרי שקודם המתין אברהם שיצחק ימצא אישה ורק אחר כך נשא אישה לעצמו, ללמדך דרך ארץ שמי שמתה אשתו רח"ל והניחה לו בנים, שישיא אותם קודם ורק אח"כ יחפש לעצמו אישה אחרת.

ולא עצבו אביו מימיו לאמור מדוע ככה עשית

בהפטרות השבוע אנו לומדים על "אדוניה בן חגית" בנו של דוד המלך ע"ה שניסה לקחת מאביו את "המלכות" בחייו כפי שנאמר: "ואדוניה בן חגית מתנשא לאמור אני אמלך, ויעש לו רכב ופרשים וחמישים איש רצים לפניו". ואמרו רבותינו: אדוניה בן חגית התנהג כך משום שאביו "דוד המלך" לא הוכיחו מעולם ולא העיר לו על מעשיו "המקולקלים" ועל כן התנהג בצורה כזו. ולכן עלינו ללמוד ממעשה זה לחנך את ילדינו בדרך "התורה והמצוות" ולהדריך את הילד כפי שנאמר: "חנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה"! וסיפר מרן "הבן איש חי" רבינו יוסף חיים זיע"א מעשה בגנב שנתפס ונגזר עליו "תלייה", באותה שעה הייתה אמו יושבת ומזילה עליו "דמעות". וכשנשאל הגנב מה בקשתו האחרונה לפני מותו? השיב שברצונו לשוחח עם אמו "מספר מילים". והנה כאשר התקרבה אליו אמו, לפתע "נשך" לה את אוזנה עד זוב דם. מיד צעקה האם במר נפשה והתעלפה. וכשראה זאת המלך פנה אליו ושאלו: כיצד הוסיף "חטא על

פשע? מדוע נשך את אוזנה של אמו? השיבו הגנב: דע לך אדוני המלך! כאשר הייתי "קטן" גנבתי פריטים קטנים ואימא לא "הוכיחה" אותי כלל ולכן כשגדלתי נהייתי "גנב גדול", ועל כן כל סיבת רעתי היא בגלל החינוך שקיבלתי מאימא שבזכותה נהייתי "גנב גדול"! כששמע המלך את דבריו ביטל מיד את גזר דינו.

ועל כך נאמר: "כחיצים ביד גיבור כן בני הנעורים". והפירוש הוא: כאשר יורים את החץ כבר אי אפשר לכוונו עוד למטרה אחרת ואין עליו עוד שליטה. אולם בזמן שהחץ בידינו יכולים אנו לכוונו ולשלוט עליו. וכך הוא גם בעניין "חינוך הבנים" כשהם עדין "רכים" יכולים אנו לכוונם ולהדריכם אך עלינו לעשות זאת לפני שיהיה מאוחר מדי!

ועל כך דרש הצדיק רבי מאיר מפרימשלאן זצ"ל על הפסוק: "כי איך אעלה אל אבי והנער איננו איתי". כיצד יוכל האדם לבוא לפני בית דין של מעלה אחרי "מאה ועשרים" אל אביו שבשמיים "והנער איננו איתו", כאשר בניו אינם הולכים בדרך התורה. והמצוות?

חידון פרשת חיי שרה

1. התורה כותבת שאורך חייה של שרה היה 127 שנים. היכן עוד מוזכר בתנ"ך המספר 127?

במגילת אסתר א א כתוב שאחשוורוש מלך על 127 מדינות.

2. מהן שתי הערים העתיקות בארץ שבשמן יש מספר?

בשמותיהן של קרית ארבע (בראשית כג ב) ובאר שבע (בראשית כב יט) מופיע מספר.

3. אברהם רוכש מידי עפרון את מערת המכפלה בחברון. היכן עוד בתנ"ך 'הודים' רוכשים אדמה מגויים?

בבראשית לג יט יעקב קונה שדה ליד שכם. בשמואל ב כד כד דויד קנה גורן, שהפך להיות מקום המקדש. במלכים א טז כד, עמרי מלך ישראל קונה את הר שומרון במרכז הארץ.

4. היכן עוד מוזכר המספר 400 בספר בראשית, לבד מארבע מאות שקלי הכסף ששמשו לרכישת מערת המכפלה? (2 תשובות)

בבראשית טו יג, א-לוקים אומר לאברהם שצאצאיו יהיו עבדים במשך 400 שנים. בבראשית לב ז, עשיו מגיע לתקוף את יעקב עם 400 איש.

5. היכן מוזכר בפרשתנו המספר 10? (3 תשובות)

אליעזר לוקח 10 גמלים למסעו (בראשית כד י). אליעזר נותן לרבקה שני צמידים במשקל 10 שקל זהב האחד (בראשית כד כב). משפחתה של רבקה רוצה שהיא תישאר בביתם לפחות 10 חודשים לפני שתינשא ליצחק (בראשית כד נה).

6. התורה מספרת שאליעזר מצא אישה ליצחק ליד הבאר. מי עוד בתורה מוצא את אשתו לעתיד ליד הבאר? (2 תשובות)

יעקב פוגש את רחל ליד הבאר (בראשית כט ט-י). משה פוגש את בנות יתרו ליד הבאר ומאוחר יותר נושא את אחת הבנות – ציפורה (שמות ב טו-יז).

7. מיהן 7 הנשים שמתוארות בתנ"ך במילים "טובת מראה" או "יפת מראה"?

שרה (בראשית יב יא), רבקה (בראשית כד טז), רחל (בראשית כט יז), בת שבע (שמואל ב יא ב), תמר בת אבשלום (שמואל ב יד כז), ושתי (אסתר א יא) ואסתר (אסתר ב ז).

8. היכן מוזכר בפרשתנו תבן, ומהי הפעם הבאה בה מוזכר תבן בתורה?

רבקה אומרת לאליעזר שיש למשפחתה תבן רב לגמליו (בראשית כד כה). בשמות ה ז, פרעה מצווה להפסיק לתת לבני ישראל המשועבדים תבן כדי ללבן ממנו לבנים.

9. מיהם האב ובנו שמותם מתואר בפרשה?

מותרם של אברהם (בראשית כה ח) ובנו ישמעאל (בראשית כה יז).

חידון א' ב' פרשת חיי שרה

- א. מילה נרדפת בפרשה לקרקע? *
- ב. אביה של רבקה?
- ג. איך מכונת מיתתן של צדיקים בלשון התורה? *
- ד. מנכדיו של אברהם?
- ה. מילת שאלה שבה השתמש אליעזר עבד אברהם בדו שיח עם רבקה ליד הבאר?
- ו. מאילו מילים בפרשה מלמד אותנו רש"י שצריך להודות על בשורה טובה?
- ז. בנו השלישי של אברהם?
- ח. מנכדיו של אברהם, מצאצאי מדין?
- ט. מילה בפרשה שפירושה – עוד לא, לפני?
- י. בנו הרביעי של אברהם?
- כ. ציטוט המבטא תשלום על כל שווי החפץ הנרכש? *
- ל. איך נקראת שינה של לילה אחד בבית אירוח? *

- מ. איך קרא לבן למאכל הגמלים?
 נ. המתנה הראשונה שנתן אליעזר עבד אברהם לבתולה הצדיקה שפגש ליד הבאר?
 ס. למה נחשב עפרון בעיסקה על מערה המכפלה?
 ע. מאיזה סיבה רש"י מסביר שנפטרה שרה? *
 פ. באילו מילים רמז לבן שהוא הוציא גם את העבודה זרה מהבית?
 צ. מתנה בת עשרה זהב?
 ק. היכן נפטרה שרה?
 ר. שמה של אשתו של יצחק, בת בתואל?
 ש. שם נרדף לתפילה? *
 ת. פועל – לשון נפיצה = רבקה שפכה את המים מכדה לשוקת? *

תשובות לחידון א' ב' פרשת חיי שרה

- 1א אחוזה
- 2ב בתואל
- 3ג גויעה
- 4ד דדן
- 5ה היש
- 6ו וישתחו ארצה
- 7ז זמרן
- 8ח חנך
- 9ט טרם
- 10י יקשן
- 11כ ככסף מלא
- 12ל לין
- 13מ מספוא
- 14נ נזם זהב
- 15ס סחר
- 16ע עקדת יצחק
- 17פ פניתי הבית
- 18צ צמידים
- 19ק קרית ארבע
- 20ר רבקה
- 21ש שיחה
- 22ת תערב

